

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ORIJENTALNU FILOLOGIJU
ARAPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

ZNAČENJE PRIJEDLOGA *MIN* U ARAPSKOM
JEZIKU

ZAVRŠNI DIPLOMSKI RAD

Kandidat: Arnela Ljevo

Mentor: prof. dr. Amra Mulović

Sarajevo, 2021.

SADRŽAJ:

1. Uvod	4
2. Prijedlozi u arapskom jeziku	6
3. Dimenzionalna značenja prijedloga <i>min</i>	11
3.1. Prostorna značenja	11
3.1.1. Ablativna lokativnost	11
3.1.1.1. Ishodišna prostorna ograničenost	13
3.1.1.2. Ablokativnost u složenim prijedložnim izrazima	15
3.1.2. Ekstralokativnost	25
3.1.3. Ekvilokativnost	26
3.2. Vremenska značenja	27
3.2.1. Ablativna temporalnost	27
3.2.1.1. Ishodišna temporalna ograničenost	28
3.2.1.2. Abtemporalnost u složenim prijedložnim izrazima	29
3.2.2. Poredbena temporalnost	32
4. Nedimenzionalna značenja prijedloga <i>min</i>	33
4.1. Figurativana ablativnost	33
4.1.1. Granična figurativna ablativnost	34
4.2. Partitiv	34
4.3. Eksplikativ	37
4.4. Značenje svojstva	39
4.5. Značenje porijekla i roda	40
4.6. Gradivni kvalitativ	41
4.7. Kauzativ	42

4.8. Komparativ	44
4.9. Suprotstavljenost	45
4.10. Zamjenjivanje	46
4.11. Temativ	47
4.12. Fonsiv	48
4.13. Agentiv	49
4.14. Značenje izvora	49
4.15. Adlativ	50
5. Specifična upotreba prijedloga <i>min</i>	52
5.1. Intenziviranje neodređenosti	52
5.2. Intenziviranje negacije	53
5.3. Uvodni rečenični izrazi	55
5.4. Izrazi čuđenja	56
5.5. Prijedlog <i>min</i> u prijedložnim frazama u funkciji indirektnog objekta glagola	56
5.6. Tvorba složenih veznika i priloga	57
6. Zaključak	59
Izvori	61
Literatura	61

1. UVOD

Riječi se u arapskom jeziku svrstavaju u tri vrste: imena (*al-asmā'*), glagole (*al-af'āl*) i partikule (*al-ḥurūf*). Prijedlozi (*ḥurūf al-ḡarr*) se svrstavaju u kategoriju partikula zajedno sa priložima, veznicima i uzvicima. Prijedlozi su najfrekventnija skupina riječi među partikulama. Karakteriše ih polisemičnost i cilj ovog rada je pokazati koja sve značenja ima prijedlog *min* u arapskom jeziku, uočiti poveznice među tim značenjima i istaknuti principe na kojima se temelji značenjska mreža tog prijedloga. Uz to, cilj nam je utvrditi različite upotrebe prijedloga *min* motivirane njegovim primarnim ishodišnim značenjem. Pri analizi se u obzir uzima činjenica da prijedlog *min* dolazi u prijedložnim konstrukcijama te da te konstrukcije mogu biti dijelom složenijih konstrukcija. Stoga ćemo značenjski potencijal konkretne konstrukcije u kojoj se pojavljuje prijedlog *min* analizirati kroz relacije među značenjima svih jezičnih jedinica koje se javljaju uz njega.

Na početku rada, bavit ćemo se definiranjem prijedloga s posebnim osvrtom na njihovo imenovanje, budući da se njime naročito ukazuje na njihov značenjski potencijal. U nastavku ćemo navesti klasifikaciju prijedloga, prvo opću, a zatim i na osnovu značenja.

U drugom glavnom dijelu rada, bavit ćemo se analizom značenja prijedloga *min* u dimenzionalnoj i nedimenzionalnoj domeni. Uz analizu svakog pojedinačnog primjera značenja uvidjet ćemo koja je uloga prijedloga *min* u relacijama sa drugim članovima sintagme i/ili rečenice, te na osnovu toga zaključiti koje značenje postiže u tim relacijama. Utvrdit ćemo na koji je način raznolika upotreba prijedloga *min* motivirana njegovim primarnim ishodišnim značenjem, te njegovu prevashodnost u upotrebi u takvim primjerima, odnosno koliko bi njegovo elidiranje ili supstituiranje doprinjelo pomjeranju značenja.

U trećem dijelu rada posvetit ćemo se specifičnoj upotrebi prijedloga *min*. U tom ćemo polju uvidjeti u kojoj mjeri je prijedlog *min* redundantan, te koliko je njegova upotreba aktivirana njegovim značenjskim potencijalom.

Tema rada pripada oblasti lingvistike. U radu će se u osnovi koristiti analitičko-deskriptivna metoda. Uz analizu značenja prijedloga *min* ponudit ćemo i adekvatne prijevodne ekvivalente u bosanskom jeziku, te analizirati načine prevođenja prijedložnih fraza sa prijedlogom *min* u svojoj strukturi na osnovu primjera iz korpusa. U toj ćemo analizi uočiti naročito izražen ablativni koncept kretanja, te ćemo u potrazi za prijevodom na bosanski jezik prijevodne ekvivalente

pronalaziti najčešće u besprijedložnom i prijedložnom genitivu, odnosno u prijedlozima koji u sebi nose značenje ablativnosti.

Primjeri upotrebe prijedloga *min* preuzimat ćemo iz djela *al-Ayyām* („Dani“) Tāhe Ḥusayna koje je korpus ovog rada. Djelo pripada arapskoj književnosti i pisano je savremenim arapskim jezikom. Za svaki primjer navodit ćemo prijevod Esada Durakovića i prijevod Nijaza Dizdarevića.

2. PRIJEDLOZI U ARAPSKOM JEZIKU

Prijedlozi (*ḥurūf al-ḡarr*)¹ su nesamostalne punoznačne riječi koje su u osnovi nepromjenljive, osim skupine denominalnih prijedloga u arapskom jeziku koji su promjenljivi. Njima se izražavaju podređenost (subordinaciju) jedne punoznačne riječi drugoj u sintagmama i rečenicama i time izriču međusobni odnos predmeta ili radnji koje izriču punoznačne riječi.²

Termin koji se u arapskom jeziku koristi za prijedloge *ḥurūf al-ḡarr* već mnogo govori o osobinama prijedloga, a mogli bismo ga prevesti kao *partikule povlačenja*, *partikule koje vuku* ili *genitivne partikule*, s obzirom da glagol *ḡarra* ima značenje *vući*, *povlačiti*, *potezati*; *staviti u genitiv*; *izgovoriti sa „i“ posljednji suglasnik*³. Neki gramatičari tvrde da ovaj termin ukazuje na upotrebu genitiva poslije prijedloga, što je i razumljivo budući da se imenička fraza koja dolazi poslije prijedloga javlja isključivo u genitivu⁴. S druge strane, neki gramatičari su stava da naziv primarno ukazuje na značenje prijedloga, odnosno da prijedlozi *privlače*, odnosno *vuku* značenje glagola prema imenici koja slijedi poslije prijedloga⁵. S tim u vezi se javlja i naziv *ḥurūf al-ma'ānī*, tj. *značenjske partikule* ili *partikule sa značenjem* općenito za partikule, koji najočitije pokazuje njihovu primarnu upotrebu, koja se očituje u relacijama između značenja glagola i riječi, fraza i rečenica koje se njima uvode.⁶ S druge strane, na našim područjima značenje prijedloga je relativno nedavno isplivalo na površinu i privuklo pažnju gramatičarima.⁷

¹ Prijedlozima je obavezno posvećeno poglavlje u svakoj gramatici arapskog jezika, vidi: Faruk Abu-Chakra, *An essential grammar*, Taylor and Francis e-Library, 2007.; Mustafa Al-Ġalāyīnī, *Ġāmi' u al-durūs al-'arabiyya, Mawsū'a fī ṭalāṭa 'aḡzā'*, al-Maktaba al-'ašriyya, Bayrūt, 1996.; Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005. i drugi.

² Prema mišljenju mnogih gramatičara poput Šaćira Sikirića prijedlozi služe da se „pomoću njih izražavaju odnosi u kojima se događa glagolska radnja“, odnosno „da dovedu značenje glagola u vezu sa imenima“ Vidjeti Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 553. Međutim, prijedlozi imaju veći značaj i djelovanje u rečenici, te pored navedene uloge služe i „da u određene međusobne odnose dovedu druge vrste punoznačnih riječi, a ne samo glagole“, više vidjeti: Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 34.

³ Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997., str. 212.

⁴ Izuzetak ovome pravilu su nekolicina slučajeva u kojima se u složenim prijedložnim izrazima javlja akuzativ ili nominativ.

⁵ Vidjeti Mustafa Jahić, *Arapska gramatika u djelu al-Fawā'id al-abdiyya Mustafe Ejubovića*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2007., str. 582.

⁶ Vidjeti Maḥmūd 'Abd al-Nabī Sa'ad, *Ḥurūf al-ma'ānī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi'atu Banha, Mišr, 2001., str. 14.

⁷ Vidjeti Darko Matovac, *Semantika hrvatskih prijedloga*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, 2013., str. 1.

U arapskim gramatikama pronalazimo još nekoliko termina za prijedloge, a najfrekventniji u upotrebi su: *al-ḥurūf al-ġārra* (partikule koje privlače/ povlače/ vuku) i *ḥurūf al-idāfa* (partikule aneksije/dodavanja/pripajanja).

U arapskom jeziku prijedlozi zahtijevaju da prijedložni komplement stoji u genitivu⁸ i uvijek su preponirani riječi koja predstavlja njihov komplement⁹. Riječ koja slijedi poslije prijedloga pripada kategoriji imena.¹⁰

Prijedlozi su riječi sa rekcijom, budući da sa imenom formiraju prijedložnu frazu čiji su upravni članovi. U takvoj konstrukciji prijedlog je uvijek upravni član, a ime zavisni član i dolazi u postpoziciji i obavezno u genitivu (*al-maḡrūr*). Zbog toga se prijedlozi u arapskoj gramatici zavisnosti ubrajaju u regense, a to je „riječ koja ima sposobnost rekcije (*al-'amal*) što je, prema većini gramatičara, kako navodi Peled „jednosmjerni proces u okviru koga jedan konstituent u rečenici djeluje na drugi zahtijevajući da se javi u određenom obliku.“¹¹ Prijedlozi se prema načinu uticaja na druge elemente svrstavaju među one regense koji utiču i na formu i na značenje.¹²

Gramatičari prijedloge, uglavnom, dijele na dvije vrste: primarne i sekundarne ili prave i izvedene. Primarni prijedlozi su neizvedeni i javljaju se samo kao prijedlozi, dok su sekundarni izvedeni iz imena ili glagola¹³. Kombinacija prijedloga je moguća, ali u takvom sastavu da primarni prijedlog stoji preponiran sekundarnom. Također je moguće i da se kombiniraju dva sekundarna prijedloga, ali nikako i primarana. Primarnih prijedloga ima deset: *min, ilā, li, bi, 'an, 'ala, ma 'a, mundu, ka i ḥatta*.¹⁴ Njihova upotreba je naročito frekventna, a značenja mnogobrojna. Karakteriše ih jedno

⁸ U bosanskom jeziku prijedlozi se slažu sa svim padežima osim nominativa i vokativa. Postoje prijedlozi koji se uvijek javljaju sa istim padežom, a postoje i oni koji se javljaju sa dva ili tri padeža. Imenica se s prijedlogom veže u onom padežu koji značenjem odgovara značenju prijedloga. Vidjeti Dževad Jahić, Senahid Halilović, Ismail Palić, *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000., str. 300.

⁹ U bosanskom jeziku prijedlozi se, u osnovi, predlažu riječi s kojom su u vezi, pa su po tome i dobili naziv, s izuzetkom nekoliko prijedloga koje mogu doći iza riječi. Vidjeti *ibid*, str. 298.

¹⁰ Prijedlozi u bosanskom uza se mogu imati imenicu, zamjenicu, pridjev i (rijetko) prilog. *Ibid*.

¹¹ Citirano prema: Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 8.

¹² Vidjeti *ibid*, str. 31.

¹³ Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 553 – 554.

¹⁴ Skoro istu podjelu prijedloga imamo i u bosanskom jeziku, u kojem se oni uglavnom dijele na prave i neprave. Pravi su prijedlozi one riječi koje služe samo kao prijedlozi i čije se značenje danas ne može povezati sa značenjem i osnovom koje druge riječi, npr.: *do, iz, kod, na*. Nepravi su oni prijedlozi čije se značenje može povezati sa značenjem i osnovom koje druge riječi. Oni mogu biti: izvedeni (npr. *duž, pomoću*) i složeni (npr. *pokraj, uzduž*) kako se naovodi u: Dževad Jahić, Senahid Halilović, Ismail Palić, *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000, str. 300, dok Matas Ivanković navodi da postoji i treća skupina, a to su: prijedložni izrazi – sastoje se od dviju ili više riječi koje još nisu srasle, to mogu biti prilog i prijedlog (*nedaleko od...*), prijedlog i imenica (*na kraju, u smjeru...*), prijedlog i

jezgreno značenje iz kojeg se kasnije razvija širok spektar značenja bliskih jezgrenom. Prvobitno izražavaju lokalno značenje, ali mogu imati i vremenska značenja, te značenja uzroka, svrhe, društva, načina, i dr.¹⁵

U smislu postizanja semantičke funkcije u rečenici, u djelima koja se bave prijedlozima u arapskom jeziku¹⁶, obično iz perspektive gramatike zavisnosti, do izražaja dolaze izvornost (*aṣāla*) i redundantnost (*ziyāda*) kao njihove glavne karakteristike. Prema ovakvom kriteriju postoje tri vrste prijedloga: izvorni prijedlozi (*ḥarf al-ḡarr al-aṣli*), redundantne (*ḥarf al-ḡarr al-zā'id*) i poluredundantne (*ḥarf al-ḡarr al-šabih bi al-zā'id*). Izvorni (*ḥarf al-ḡarr al-aṣli*) bi bili oni prijedlozi koji uvode novo značenje u iskaz, spajajući regens i dependens u genitivu i upotpunjujući značenje svog regensa. Prijedlog u ovom slučaju ostavaruje semantičku vezu sa regensom tako što povezuje značenje regensa sa imenom u genitivu i time ostvaruje novo sekundarno značenje regensa. Ovakav prijedlog se ne može elidirati, jer bi njegovim izostankom ili zamjenom došlo do narušavanja samog značenja rečenice. U izvorne prijedloge spadaju: *min*, *ilā*, *li*, *bi*, *'an*, *fī*, *'ala*, *mud*, *mundu*, *ka*, *wa*, *ta* i *ḥatta*.

Redundantni prijedlozi (*ḥarf al-ḡarr al-zā'id*) ne uvode sasvim novo značenje u iskaz nego samo intenziviraju, osnažuju ili potvrđuju već postojeće značenje. Oni se, stoga, mogu elidirati jer njihov izostanak ne narušava osnovno značenje iskaza. U ovu skupinu spadaju prijedlozi: *min*, *ka*, *li* i *bi*. Primjećujemo da su svi ovi prijedlozi već spomenuti i u skupini izvornih prijedloga, što pokazuje njihov dvojak funkcionalni potencijal u rečenici.

Poluredundantni (*ḥarf al-ḡarr al-šabih bi al-zā'ida*) su oni prijedlozi koji ostavuju sasvim novo značenje iskaza ali ne i dopunsko. Stoga, ovi prijedlozi ne zahtijevaju regens s kojim bi ostvarili semantičku vezu. Njihov izostanak u rečenici bi narušio osnovno značenje iskaza, te se, stoga, ni

imenica i prijedlog (*u roku od...*) te glagolski prilog i prijedlog (*polazeći od...*). Postoji, dakle, razlika između prijedložnih izraza i prijedložno-padežnih izraza, pri čemu je prijedložni izraz prijedlog koji se sastoji od više riječi (npr. *na početku*), a prijedložno-padežni izraz odnosi se na sintaktičku vezu prijedloga (neovisno o tvorbi, on, dakle, i sam može biti prijedložni izraz) i padežnog oblika imenice (npr. *uz drvo*, *na početku desetljeća*), Vidjeti Ivana Matas Ivanković, „Složeni prijedložni spojevi“, *Rasprave*, 42/2, 2016., str. 544.

¹⁵ Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 553.

¹⁶ Maḥmūd Ḥusnī Muḡālasa, *Al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997., str. 560; Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni*, *Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 35.-37; Zehra Alispahić, „Prijedlozi u arapskom jeziku kao raskrivatelji novih semantičkih potencijala“, *POF*, br. 64/2014, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, str. 52; Mustafa Jahić, *Arapska gramatika u djelu al-Fawā'id al-abdiyya Mustafe Ejubovića*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2007., str. 584.

oni kao ni izvorni prijedlozi ne mogu elidirati. Postoje razilaženja oko toga koji prijedlozi spadaju u ovu skupinu, pa tako kod nekih gramatičara pronalazimo da tu spadaju: *la 'alla, rubba, 'adā, ḥāšā*, a kod drugih: *la 'alla, rubba*, ili samo *rubba*.

S obzirom na leksičkosemantička svojstva prijedlozi i prijedložne konstrukcije se mogu podijeliti na dimenzionalne i nedimenzionalne. Značenje prvih obilježava svojevrsna mjerljivost (dimenzionalnost). S obzirom na narav te dimenzionalnosti značenja prijedloga mogu biti podijeljena u dvije skupine: prvu čine prostorna (lokalna), a drugu vremenska (temporalna) značenja. Nedimenzionalnim prijedlozima svojstveno je neko od apstraktnijih „pojmovnih“ značenja, tj. značenja koja se tiču kompleksnijih logičkih odnosa. Takva su, primjerice, značenja modalnosti, instrumentalnosti, limitativnosti, partitivnosti, finalnosti, kauzalnosti itd.¹⁷

Mogli bismo reći da su sva značenja prijedloga u osnovi prostorne relacije. Iz njih se dalje razvijaju i vremenska i nedimenzionalna značenja. U tim relacijama se očituju „suodnosi predmeta koji se mogu odrediti kao objekt lokalizacije i drugi predmet u relaciji s kojim se prvome određuje mjesto, tj. lokalizator. Time se određuje mjesto ili položaj predmeta, tj. objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator, kretanje objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator kao polazište ili kao cilj kretanja, kretanje objekta lokalizatorom, ili pak izražavanje prostorne supozicije objekta lokalizacije i lokalizatora u lokalnoj koegzistenciji“¹⁸. Prijedlog će ostvariti ono značenje koje se zasniva na njegovom jezgrenom značenju u odnosu na značenje riječi s kojima je u suodnosu. Stoga ćemo značenje prijedloga *min* predstaviti u relacijama koje ostvaruje kroz prijedložnu frazu, kako bismo pored njegovog jezgrenog značenja došli i do sekundarnih značenja ostvarenih u tim relacijama.

Kako smo već naveli da su značenja prijedloga u osnovi predstavljena prostornim relacijama, korisno je istaći i da se prostorna značenja uopćeno dijele na dinamična i statična. Dinamična se kretanja, nadalje, dijele na značenja opće direktivnosti i posebne direktivnosti. Značenja posebne direktivnosti ima svoja dva lica, a to su značenje ablativnosti (udaljavanje) i adlativnosti (približavanja). S druge strane, statičnost se predstavlja odsustvom kretanja. U daljem radu ćemo pokazati da su prijedlogu *min* primarno karakteristična dinamična značenja ablativnosti, ali povremeno i značenja statičnosti. Sa semantičkog aspekta, još konkretnija podjela zasnovana na

¹⁷ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001., str. 7.

¹⁸ Ibid, str. 7.-8.

prostornim relacijama koje se označavaju prijedlozima bi bila na intralokalizaciju (unutrašnje) i ektralokalizaciju (vanjsko), ultralokativnost (udaljenost), ablokativnost (ishodište) i dr.¹⁹

Kao i u bosanskom, jedan prijedlog u arapskom jeziku može imati više različitih značenja, kao što i različiti prijedlozi mogu imati slična značenja. Prijedlogom *min* se označava svojevrsan odnos udaljavanja od jedne ishodišne tačke izražene prijedložnom frazom koja se sastoji od prijedloga *min* na poziciji upravnog člana prijedložne fraze i imenom u genitivu u relacijama sa drugim rečeničnim članovima s kojima je u suodnosu.

Kako se mnoge imenice, pridjevi i glagoli slažu sa određenim prijedlogom tako i prijedlog *min* dolazi uz velik broj imenica, pridjeva i glagola koji u svom značenju traže dopunu u vidu relacijskog kretanja u kojem se jedan predmet udaljava od drugog. Stoga ćemo značenjski potencijal prijedloga *min* predstaviti u suodnosu sa imenicama, pridjevima, glagolima i prijedlozima s kojima se koristi.²⁰ U toj ćemo analizi uočiti naročito izražen ablativni koncept kretanja, te ćemo u potrazi za prijevodom na bosanski jezik prijevodne ekvivalente pronalaziti najčešće u besprijedložnom i prijedložnom genitivu.²¹

Semantički potencijal prijedloga *min* se očituje u konkretnim/dimenzionalnim i apstraktnim/nedimenzionalnim značenjima. U nastavku rada analizirat ćemo dimenzionalna i nedimenzionalna značenja prijedloga *min* i opisati slučajeve specifične upotrebe ovog prijedloga.

¹⁹ Više o ovoj podjeli vidjeti u: Ivo Pranjković, *Gramatička značenja*, Matica hrvatska, Zagreb, 2013., str. 63. i Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001., str. 8.-10.

²⁰ Uz svaki prijevod ćemo uraditi analizu značenja i njegovu povezanost sa prototipnim značenjem prijedloga *min*. Bavit ćemo se isključivo analizom prijedložnih fraza u kojima je upravni član isključivo prijedlog *min*, odnosno samo onim frazama koje budu podvučene. U nastavku rada pored primjera u zagradi ćemo navoditi prezime autora i broj stranice sa koje je primjer preuzet, a ukoliko, zbog nedostatka primjera u korpusu, primjer preuzmemo iz nekog sekundarnog izvora, to ćemo naglasiti u fusnoti.

²¹ Jasna Vince u radu koji se bavi prijedložnim izrazima u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku kaže: "Poznato je da su se dva indoeuropska padeža: genitiv i ablativ u slavenskim jezicima oblikom stopila u jedan. Taj novi padež, nazvan genitiv (...) vrlo je bogat značenjima jer je u sebi udružio uloge obiju svojih sastavnica." Vidjeti više kod: Jasna Vince, "Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku", *Slovo: časopis Staroslavenskog instituta*, br. 60, 2010., str. 815.

3. DIMENZIONALNA ZNAČENJA PRIJEDLOGA *MIN*

U ovom poglavlju ćemo obraditi ona značenja prijedloga *min* koja su mjerljiva, a koja se mogu podijeliti u dvije skupine. Prvu skupinu čine prostorna značenja, a drugu vremenska. U obje skupine ćemo analizirati značenja prijedloga *min*, kako samostalnog tako i u kombinaciji sa sekundarnim prijedlozima, te pokazati na koji su način različite upotrebe prijedloga *min* motiviranje njegovim primarnim ishodišnim značenjem.

3.1. PROSTORNA ZNAČENJA

Kada je riječ o izražavanju prostornih odnosa, u svim se jezicima mogu izdvojiti tri temeljna sredstva: čestice, prijedlozi i prefiksi.²² U tom kontekstu prijedlozi se posebno ističu jer su njihova „prvotna, osnovna i najčestotnija značenja prostorna“.²³ Prijedlog *min* se po svom značenju u prostoru smješta na graničnu polaznu, odnosno ishodišnu tačku. Primarno ga karakteriše značenje ablativne lokativnosti, ekstralokativnost i ishodišno granično značenje.

Pored prostornih značenja koja prijedlog *min* ostvaruje samostalno, pronalazimo da je njegova upotreba u kombinaciji sa sekundarnim mjesnim prijedlozima, također, polivalentna. U tim kombinacijama uočavamo jedanaest konkretnih značenja, poput: ablativne prelokativnosti, postlokativnosti, sublokativnosti i drugih značenja koja ćemo u nastavku analizirati.²⁴

3.1.1. *Ablativna lokativnost*

Ablativna lokativnost, u kojoj se jedan objekat kreće tako da se udaljuje od drugog, jeste najčešće i najreperzentnije značenje koje se izriče prijedlogom *min*. U arapskim gramatikama se ovo

²² Branimir Belaj, *Jezik, prostor i konceptualizacija. Shematična značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2008., str. 30.

²³ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001., str. 7.

²⁴ Sva će se značenja u analizi bazirati na podjeli i opisu prostornih relacija u djelima: Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001. i Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016.

značenje, najčešće pod nazivom *ibtidāu al-ġāya* - *polazna, početna, ishodišna, izvorna tačka*, navodi kao primarno značenje prijedloga *min*.²⁵

فَلَمَّا أُدْخِلَ الْقَتَى عَلَى الْمُؤْتَمِرِينَ حَيَّاهُ وَأَخَذَ مِنْهُ الْكِتَابَ. (Husayn, str. 193.)

Kad se mladić pojavi, ispitivač ga pozdravi i uze pismo. (Duraković, str. 208.)

Kada mladića uvedoše ispitivaču, ovaj ga pozdravi, uze pismo... (Dizdarević, str. 169.)²⁶

Prijedložnom se frazom *مِنْهُ* od njega izriče lokacija s koje polazi kretanje objekta – *pisma*, odnosno vršenje radnje *uzimanja*. Adekvatan prijevod rečenice bi bio: *i uzeo od njega pismo*. Vidimo da su prevodioci u prijevodu potpuno izostavili prenijeti značenje podvučene fraze.

وَكَانَ وَاقِعًا أَنَّهُ إِنْ تَرَكَ تُغْرَةً فِي لِحَافِهِ فَلَا بُدَّ مِنْ أَنْ تَمْتَدَّ مِنْهَا يَدُ عِفْرِيْتٍ إِلَى جِسْمِهِ فَتَنَالَهُ بِالْعَمْرِ وَالْعَبَثِ. (Husayn, str. 18.)

Vjerovao je da će ifrit, ostavi li pod pokrivačem makar jednu rupicu, kroz nju provući ruku sve do njegova tijela i ščepati ga. (Duraković, str. 19.)

Čvrsto je vjerovao da će ga, ako ostavi i najmanji procijep, kroz njega dohvatiti ruka nekog zloduha i nanijeti mu zlo. (Dizdarević, str. 9.)

U ovom primjeru imamo značenje polazišta u prostoru, odnosno kretanja *ruke Ifrita* u odnosu na *procjep* kao ishodišnu tačku. Međutim, upotrebom translokativnog glagola *provući*, koji motivira upotrebu prolokativnog prijedloga *kroz*, razumjevamo da se radi o širem fizičkom prostoru koje seže od prije *procjepa*. Stoga bi jedini adekvatan prijevod prijedloga *min* u ovom slučaju bio prijedlog *kroz*, koji su prevodioci upotrijebili. Uzimajući u obzir širu sliku konteksta, uviđamo, dakle, da je ishodišna tačka cijelog procesa *kretanja ruke* započela prije *procjepa*, ali i da je *procjep* njegova nova ishodišna tačka ukoliko uzmemo u obzir vizuelni fokus *dječaka* iz konteksta priče.

²⁵ Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 554.; Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, 2004., str. 378.; Maḥmūd ‘Abd al-Nabī Sa‘ad, *Ḥurūf al-ma‘anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi‘atu Banha, Miṣr, 2001., str. 258.; Muġālasa i Badawi ovo značenje nazivaju *ibtidā al-ġāya al-makāniyya* (*ishodišna tačka u prostoru*) specificirajući njegovu prostornu domenu: Maḥmūd Ḥusnī Muġālasa, *Al-Naḥw al-Šāfi*, Mu‘assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997., str. 351.; Elsaid Badawi, Michael G. Carter, Adrian Gully, *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 194.

²⁶ Prijedložne fraze koje su predmet naše analize bit će podvučene, a također i prijevodni ekvivalenti na naš jezik.

Iz navedenih primjera zaključujemo da se prijedlog *min* u značenju ablativne lokativnosti na bosanski jezik prevodi primarno ablativnim prijedlozima *od, iz, s(a)*²⁷ i prolokativnim prijedlogom *kroz* u značenju nove ishodišne tačke u prostoru.

3.1.1.1. Ishodišna prostorna ograničenost

Prostorno ograničena značenja su ona značenja u kojima se naglašava polazna/početna i dolazna/krajnja tačka u prostoru, ograničavajući time prostornu domenu u kojoj se radnja odvija. U tom procesu dvije prijedložne fraze koje otpočinju parnim²⁸, odnosno antonimnim prijedlozima u suodnosu ukazuju na značenje protežnosti između dvije tačke u prostoru, a koje se u literaturi pronalazi pod nazivom prolokativnost. Ishodišna prostorna ograničenost se u arapskom jeziku isključivo izriče prijedlogom *min*, a u prolokativnom značenju parni prijedlozi su mu *ilā – ka, prema, ‘ala – ka, na*, te veznik *fa – pa, te*. Međutim, kako je naš rad usmjeren na analizu prijedloga *min*, tako ćemo se zadržati na ishodišnoj prostornoj ograničenosti, a parnu konstrukciju i značenje prolokativnosti ćemo analizirati tek onoliko koliko je neophodno za analizu prijedloga *min* u ovome značenju.

I ovo se značenje, poput ablativnog ekstralokativnog, u arapskim gramatikama, uglavnom, podvodi pod ablativno lokalno značenje. Međutim, smatramo da je važno da ga se zasebno izdvoji jer se njime naglašava granična pozicija objekta, dok se u ablativno lokativnom i ekstralokativnom radi o općem ishodišnom značenju.

Najčešća je u upotrebi kombinacija prijedloga *min* sa direktivnim prijedlogom *ilā – ka, prema*, a njegovo je primarno značenje upravo prostorno, tačnije direktivno lokativno, kao u primjeru:

وَكَانَ يُعْتَقَدُ أَنْ لَيْسَ لَهُ حِصْنٌ مِنْ كُلِّ هَذِهِ الْأَشْبَاحِ الْمُخَوِّفَةِ وَالْأَصْوَاتِ الْمُنْكَرَةِ؛ إِلَّا أَنْ يَلْتَقِيَ فِي لِحَافِهِ مِنَ الرَّأْسِ إِلَى الْقَدَمِ.

(Husayn, str. 14.)

²⁷ Odabir prijedloga *od* motiviran je poimanjem orijentira kao TOČKE, prijedloga *iz* kao SPREMNIKA, a prijedloga *s* kao POVRŠINE: Darko Matovac, *Semantika hrvatskih prijedloga*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, 2013., str. 134.

²⁸ O parnim prijedlozima i značenju prostorne i vremenske ograničenosti vidjeti više u: Ivana Matas Ivanković, „Složeni prijedložni spojevi“, *Rasprave*, 42/2, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016., Barbara Kovačević, Ivana Matas Ivanković, „Parni prijedlozi“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2007. i Ivana Matas Ivanković, *Značenje vremenske ograničenosti prijedloga do i od u hrvatskome i ruskome jeziku*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2008.

Vjerovao je da mu je jedina utvrda pred svim tim strahotnim prikazama i nepodnošljivim zvucima pokrivač pod koji se zavlačio od glave do pete. (Duraković, str. 19.)

Vjerovao je da je jedina tvrđava za odbranu od svih ovih zastrašujućih prikaza i odvratnih glasova da se zamota u pokrivač od glave do nogu... (Dizdarević, str. 9.)

U datom primjeru kombinacija dvaju prijedložnih fraza مِنْ الرَّأْسِ إِلَى الْقَدَمِ u doslovnom značenju: *od glave do stopala*, koja u ovoj rečenici dolazi u funkciji modifikatora glagola يُلْتَمَفٌ *umotati* obuhvata prostornu domenu čije su krajnje granice prostorni orijentiri *glava* kao granično ishodišni i *stopala* kao granično direktivni orijentir. Glagol *umotati* koji uvodi kombinaciju prijedložnih fraza jeste cirkumlokativnog značenja, te se njime aktivira upotreba prijedloga sa značenjem prolokativnosti. Na bosanski jezik se pomenuta kombinacija prijedloga prevodi prolokativnim prijedlozima *od/sa/iz...do/ka/na* uz imenice u genitivu.

I u narednom primjeru imamo istu protežnost procesa, ali je ovog puta upotrijebljen veznik *fa – pa, te* za dolaznu tačku u prostoru, dok se ponovo koristi prijedlog *min* za ishodišnu prostornu ograničenost.

وَلَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ أَنْ هَذَا الْعَرَضَ صَيْلٌ بِحَيْثُ يَسْتَطِيعُ الشَّابُّ النَّشِيطُ أَنْ يَثْبُتَ مِنْ إِحْدَى الْحَافَتَيْنِ فَيَبْلُغَ الْآخْرَى؟! (Husayn,) (str. 17.)

... niti je mogao procijeniti da je širok tek toliko da bi spretan dječak bez po muke skočio s jedne obale na drugu. (Duraković, str. 21.)

... niti je mogao naslutiti da je ona tako nezatna da malo vještiji dječak može preskočiti s jedne obale na drugu. (Dizdarević, str. 10.)

Zamišljeni prostor koji imamo pred sobom u ovom primjeru je omeđen tačkama *s... – na...* Pomenuti granični prijedlozi su aktivirani upotrebom dinamičnog glagola *skočiti*. Zamišljeni prostor, nadalje, uključuje prostorne orijentire إِحْدَى الْحَافَتَيْنِ / الْآخْرَى *jedna i druga obala*, a takva prostorna ograničenost, odnosno raspon, aktivira upotrebu prijedloga ishodišnog i dolaznog značenja. Prijedlog *min* ispred pomenutog prostornog orijentira dolazi u značenju polazišta u prostoru, odnosno kretanja *dječaka* u odnosu na *jednu obalu* kao ishodišnu-graničnu tačku.

Veoma su česte kombinacije prijedloga *min* s prijedlozima ili veznicima prostorne ograničenosti. U navedenom primjeru pronalazimo kombinaciju prijedloga *min* sa veznikom *fa - pa, te* kojim se izražava hronološki slijed radnji, a u prostornoj domeni ima direktivno značenje. Pored pomenutog veznika, prijedlog *min* se još kombinira i sa veznikom *ḥattā - (sve) do*, čije je značenje u prostornoj domeni, također, granična direktivnost. Doslovno bi značenje kombinacije izraza, u pomenutom primjeru, bilo *s jedne strane obale, i/pa/te/da dostigao (dostigne) drugu*. Ipak, prevodioci su svoje prijevode prilagodili uobičajenoj upotrebi glagola skočiti s prijedlozima *s...na...*, što je, razumije se, adekvatno budući da je izvorno značenje preneseno u cjelini.

U ovome kontekstu pronalazimo i veoma čestu upotrebu distributivnosti s prostorno graničnim prijedlozima, uz koja se uglavnom javlja ista imenica uz oba prijedloga, kao u primjeru:

أَنْ تَنْقَلَ مِنْ يَدٍ إِلَى يَدٍ وَمِنْ قَفَصٍ إِلَى قَفَصٍ. (Husayn, str. 103.)

... da prelazi iz ruke u ruku, iz kafeza u kafez... (Duraković, str. 105.)

... da prelazi iz ruke u ruku, od kaveza do kaveza... (Dizdarević, str. 79.)

U značenju distributivnosti ovaj par prijedloga se pored parova *od... do*, *s... na*, *iz... u na* bosanski jezik može zamijeniti prijedlogom *po* (npr. *po kavezima/po rukama*). Ovakve se upotrebe veoma često razumjevaju kao frazeologizmi.

3.1.1.2. Ablokativnost u složenim prijedložnim izrazima

Iako se u literaturi, uglavnom, govori o redundatnosti prijedloga *min* u kombinacijama sa sekundarnim prijedlozima, kao i drugim vrstama riječi: imenicama, pridjevima i prilozima²⁹, u nastavku ćemo uvidjeti kako su ova značenja izrazito polivalentna. Naime, u kombinaciji sa sekundarnim mjesnim prijedlozima, prijedlog *min* ostvaruje niz prostornih značenja koje će se zasnivati na prototipnom značenju određenog sekundarnog prijedloga s jedne strane i ishodišnom značenju prijedloga *min*. S obzirom na dominantni sem kombinacije dvaju prijedloga, prijedloga

²⁹ Vidjeti Hayah Bin Al-Šayḥ, *Ḥurūf al-ğarr bayna al-ma'anī wa al-wazāif*, Ğāmi'a Abi Bakr al-Balqaid, Talasmān, al-Ġazāir, 2016., str. 101.; Sa'ad, Maḥmūd 'Abd al-Nabī, *Ḥurūf al-ma'anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ğāmi'atu Banha, Miṣr, 2001., str. 266.-268; Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953. str. 557.

min i sekundarnog prijedloga, možemo izdvojiti jedanaest konkretnih prostornih odnosa koji se njima označavaju, a koje ćemo analizirati u nastavku.

3. 1. 1. 2. 1. Ablativno postlokativno značenje

Postlokativno značenje, u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće sa stražnje strane drugoga, izriče se postlokativnim prijedlozima. Upotrebom prijedloga *min* ispred takvih prijedloga postizemo ablativno postlokativno značenje u kojem se postlokativno značenje određenog prijedloga uzima za početnu tačku odvijanja radnje.

(Husayn, str. 17.) وَلَمْ يَكُنْ يُقَدِّرُ أَنَّ حَيَاةَ النَّاسِ وَالْحَيَوَانَ وَالنَّبَاتِ تَتَّصِلُ مِنْ وَّرَاءِ هَذِهِ الْقَنَاةِ عَلَى نَحْوِ مَا هِيَ مِنْ دُونِهَا.

Također nije mogao znati da se život ljudi, životinja i bilja nastavlja iza kanala, kao da ga i nema... (Duraković, str. 21.)

Nije mogao zamisliti da se život ljudi, životinja i bilja nastavlja s onu stranu kanala isto onako kao i s ovu. (Dizdarević, str.)

U navedenom primjeru, prijedložnom se frazom *هَذِهِ الْقَنَاةِ* *iza ovog kanala* postiže postlokativno značenje. Međutim, dodavanjem prijedlog *min* ispred prijedloga *وَرَاءِ* *iza* značenje se pomjera u domenu intenziviranja tog prijedloga i njegovim određivanjem za polaznu tačku u odvijanju radnje. Doslovan prijevod prijedložne fraze *هَذِهِ الْقَنَاةِ* *مِنْ وَّرَاءِ* bi bio *od iza ovog kanala*, što je, razumije se, neprihvatljiv prijevod na bosanski jezik. Međutim, bilo bi svakako umjesno intenzivirati je veznikom *i* koji u bosanskom jeziku u svom polivalentnom značenju nosi i značenje intenziviranja radnje i/ili česticom *čak*, kojom se, također, postiže naglašenost radnje. Stoga bi adekvatan prijevod analizirane fraze bio (*čak*) *i iza kanala*, a ne samo *iza kanala* kako su upotrijebili prevodioci, jer se time izostavlja značenje prijedloga *min*.

Postlokativno značenje se povremeno pomijera u ultralokativno, kao u narednom primjeru:

(Husayn, str. 91.) *إِنَّمَا كَانَ يَذْكُرُ هَذَا الَّذِي يَتَأَمُّ هُنَالِكَ مِنْ وَّرَاءِ النَّيْلِ.*

... već samo zato što se prisjećao onoga tamo što počiva iza Nila... (Duraković, str. 93.)

Misao mu je išla onome koji počiva tamo preko Nila... (Dizdarević, str. 68.)

I u ovom primjeru uočavamo ablativno postlokativno značenje budući da se prijedlogom *min* akcentira ishodišno značenje postlokativne prijedložne fraze *وَرَاءَ النَّيْلِ* *iza Nila*. Tako razumijevamo da se radnja odvija od stražnje strane *Nila* kao mjerljivog objekta bez navođenja krajnje granične tačke, što dalje implicira *neodređenost, nepregled* u vanjezičkoj realnosti. Stoga bi prijedložnu frazu kombiniranih prijedloga adekvatno bilo prevesti *nakon Nila*, a na osnovu neodređenosti dolazne tačke zaključujemo da se radi o domeni ultralokativnog značenja koje počiva na značenju ablativne postlokativnosti.

3.1.1.2.2. Ablativno supralokativno značenje

Supralokativno značenje jeste ono značenje u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće po površini drugoga. Prijedlog *min* se veoma često upotrebljava i ispred supralokativnih prijedloga, a time se postiže intenziviranje supralokativnog značenja i/ili postavljanjem te tačke za ishodišnu tačku odvijanja radnje.

(Husayn, str. 102.) *فَكَانَتْ كَانَتْ تَنْعَيْدُ فَتَوَلَّفَ مِنْ فَوْقِ رَأْسِ الصَّبِيِّ سَحَابًا رَقِيقًا.*

Činilo se da se zvuci sakupljaju negdje iznad njegove glave kao mali oblaci... (Duraković, str. 104.)

Činilo se da su se sakupljali i lebdjeli iznad glave djeteta kao slojevi tankih oblaka... (Dizdarević, str. 78.)

U ovom primjeru prijedložna fraza *فَوْقِ رَأْسِ الصَّبِيِّ* iznad glave postiže supralokativno značenje.

Dodavanjem prijedloga *min* ispred supralokativne fraze, to se značenje pomjera u ablativno supralokativno, budući da se time takav prostorni orijentir uzima za početnu tačku odvijanja radnje iskazane glagolom *sakupljati*. Upotrebom prijedloga *min* dodatno se implicira kretanje radnje iznad površine *glave dječaka*, a iz konteksta zaključujemo da se na toj prostornoj domeni i zadržava, na što nas upućuju okolni rečenični članovi u kojima se nalazi prijedložna fraza. S tim u vezi, Duraković je odabrao adekvatno rješenje korištenjem mjesnog priloga *negdje*, budući da

dolazna tačka nije određena, dok je u Dizdarevićevom prijevodu izostavljen značenjski potencijal prijedloga *min* u ovoj frazi.

3.1.1.2.3. Ablativno sublokativno značenje

Sublokativno značenje jeste ono u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće donjim dijelom ili ispod drugoga. Kada se sublokativni prijedlozi nađu u kombinaciji sa prijedlogom *min*, onda u sudjelovanju ostvaruju ablativno sublokativno značenje u kojem se sublokativna pozicija objekta uzima za ishodišnu tačku odvijanja radnje.

(Ḥusayn, str. 14.) *صَعِدَتْ هَذِهِ الْعَفَّارِيثُ مِنْ تَحْتِ الْأَرْضِ وَمَلَأَتِ الْفِضَاءَ حَرَكَةً وَأَضْطَرَابًا وَتَهَامُسًا وَصِيحًا.*

... *ti ifriti izlaze ispod zemlje i sve preplave svojom živošću i nemirom, šaputanjem i kricima.*
(Duraković, str. 19.)

... *onda oni izlaze ispod zemlje i ispune prostor kretanjem, krckanjem, šaptanjem i kricima.*
(Dizdarević, str. 8.)

U ovome se primjeru dodavanjem prijedloga *min* pred prijedložnu frazu *تَحْتِ الْأَرْضِ ispod zemlje/pod zemljom* postojeće sublokativno značenje pomijera u ablativno sublokativno. Tim se značenjem izriče početna tačka radnje izražene ekstralokativnim glagolom *صَعَدَ uspinjati se*. Pored toga, upotrebom prijedloga *min* se aktivira dinamičnost radnje koja odgovara upotrijebljenom glagolu. U suprotnom, rečenica ne bi ostvarivala smisao, budući da dinamični glagol ne dolazi uz statične prijedloge. Zaključujemo kako je upotreba prijedloga *min* neophodna i primarna u ovome slučaju, ponovo uviđajući da se njegovo javljanje u kombinaciji s drugim prijedlozima ne može svrstati u značenjski redundantno.

U oba prijevoda primjećujemo da su se prevodioci opredijelili za upotrebu kombiniranog značenja dvaju prijedloga koristeći prijedlog koji je i u bosanskom jeziku upravo sačinjen kombiniranjem ishodišnog prijedloga *iz* i imenskog prijedloga *pod*. Isto tako, smatramo adekvatnim u ovom kontekstu kombinaciju prijedloga prevesti samo ishodišnim prijedlogom *iz*, s obzirom na dominantni sem glagola *uspinjati se* kojim se uvodi analizirana fraza.

Prethodni primjer je najočitiiji pokazatelj kako se prijedlog *min* nikako ne može smatrati redundantnim u kombinacijama sa sekundarnim prijedlozima. Štaviše, njegov značenjski potencijal je u određenim kontekstima, poput pomenutog primjera, i dominantniji od značenjskog izražaja sekundarnog prijedloga, budući da prijedlogom *tahta – ispod/pod* razumjevamo tek prostornu statičnu domenu, koja ukazuje na poziciju objekta prije odvijanja same radnje, dok se u kombinaciji sa prijedlogom *min* to značenje pomjera u domenu dinamičnog, s jedne strane, i ukazuje na početak odvijanja radnje, s druge strane.

3.1.1.2.4. Ablativno prelokativno značenje

Prelokativno značenje, u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće ispred drugoga, ostvaruje se pomoću prelokativnih prijedloga. Kada se takvi prijedlozi pojave u kombinaciji s prijedlogom *min* onda oni u sudjelovanju ostvaruju ablativno prelokativno značenje, odnosno izriču prelokativnu poziciju objekta kao početnu tačku radnje.

Tako će prijedlog *min* u kombinaciji s prelokativnim prijedlogom *amāma - (is)pred* ostvarivati ablativno prelokativno značenje, koje je kao i prethodno naročito zanimljivo s obzirom da prelokativni prijedlozi uglavnom izriču statično stanje glagola. Stoga će se u kombinaciji s prijedlogom *min* stanje glagola promijeniti u dinamično i dodatno naglasiti prelokativnu poziciju objekta kao polaznu tačku odvijanja radnje i/ili intenzivirati tu poziciju.

U našem korpusu nismo pronašli primjer kombinacije ova dva prijedloga. U nedostatku primjera iz primarnog izvora, analizirat ćemo primjer preuzet iz novinskog stila u kojem uočavamo veoma čestu upotrebu kombinacije prijedloga *min* sa sekundarnim mjesnim prijedlozima.

سَلَّمَ الْمُحَافِظُ الْفَائِزِينَ الْجَوَائِزَ مِنْ أَمَامِ مَنَازِلِهِمْ فِي مَنَاطِقَ عَلِيٍّ.³⁰

Guverner je pobjednicima uručio nagrade upravo pred njihovim kućama u mjestu Ali.

U navedenom primjeru, prostorni orjentir *njihove kuće* komplement je složenom prijedložnom izrazu sastavljenom od prijedloga *min* i *amāma*. Upotrebom prijedloga *amāma* razumijevamo da

³⁰ www.albiladpress.com, 02.06.2021.

se ukazuje na prelokativnu poziciju u kojoj se vrši radnja, dok se dodavanjem prijedloga *min* ispred njega dodatno fokusira navedena prostorna pozicija.

U prijevodu na bosanski jezik bilo bi adekvatno ispred prelokativnog prijedloga upotrijebiti priloge kojima se postiže značenje intenzifikacije poput priloga *upravo* i *baš*, kada je u pitanju statična radnja kao u prvom primjeru. Međutim, kada je radnja dinamična, odnosno kada se izriče ishodišna dinamična kretnja onda se u prijevodu na bosanski jezik treba, također, upotrijebiti složene prijedloge *s prednje strane* ili *sprijeda*.

3.1.1.2.5. Ablativno ekstralokativno značenje

Kada se ispred ekstralokativnog sekundarnog prijedloga nađe prijedlog *min*, onda će oni u suodnosu ostvarivati ultralokativno značenje. Time će se intenzivirati postojeće dinamično značenje ili će statično ekstralokativno preći u dinamično i/ili naglasiti ekstralokativna pozicija objekta kao polaznu tačku odvijanja radnje. Najočitiiji primjer ekstralokativnog sekundarnog prijedloga jeste prijedlog *hāriġa* - (*iz*)*van*, ali to značenje postižu i drugi mjesni prijedlozi nakon kojih se implicira neodređenost ili udaljenost u prostoru.

Kako je u tom slučaju dodatno naglašena udaljenost, odnosno pojačano već postojeće ishodišno značenje ekstralokativnih prijedloga dodatnim ishodišnim prijedlogom *min*, zaključujemo da se u konačnici postiže i ultralokativno značenje.

أَوْصَحَتْ وَرَازَةُ الْعُمْرَةِ السُّعُودِيَّةِ الْأَلْيَاتِ وَالْإِجْرَاءَاتِ الَّتِي يَجِبُ أَنْ يَقُومَ بِهَا الْمُعْتَمِرُونَ الْقَادِمُونَ مِنْ خَارِجِ الْمَمْلَكَةِ لِإِتْمَامِ آدَاءِ
الْمَنَاسِكِ.³¹

Saudijsko ministarstvo za umru je izdalo uvjete i postupke koje trebaju izvršiti vjernici izvan Kraljevine koji dolaze obaviti umru.

U navedenom primjeru, dodavanjem prijedloga *min* ispred statične prijedložne fraze خَارِجِ الْمَمْلَكَةِ *van Kraljevine*, ova fraza prelazi u dinamičnu, budući da se njome ukazuje na ishodišnu poziciju

³¹ arabic.rt.com, 02.06.2021.

objekata u odvijanju radnje. U prijevodu na bosanski jezik adekvatno je upotrijebiti prijedlog *izvan* koji je također nastao spajanjem ishodišnog prijedloga *iz* i mjesnog priloga *van*.

Blisko ovome značenju analizirali smo ultralokativno značenje koje se ostvaruje u domeni ablativne postlokativnosti³².

3.1.1.2.6. Ablativno adlokativno značenje

Adlokativno značenje, u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće u neposrednoj blizini drugoga, postat će ablativno adlokativno ukoliko se ispred adlokativnog prijedloga nađe prijedlog *min*. Time će postojeće statično značenje adlokativnih prijedloga preći u dinamično, te tu prostornu poziciju naglasiti kao početnu tačku odvijanja radnje.

(Husayn, str. 60.) وَالَّذِي كَانَ يَرَى أَنَّ الْعِلْمَ الصَّحِيحَ إِنَّمَا هُوَ الْعِلْمُ اللَّدِّيُّ؛ الَّذِي يَهْبِطُ عَلَى قَلْبِكَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ.

Hadžija je smatrao da je jedina prava spoznaja ona unutaranja, koja čovjeku padne na srce od samog Allaha... (Duraković, str. 63.)

Smatrao je da je jedina prava nauka ono unutrašnje saznanje koje ti dolazi u srce od Allaha... (Dizdarević, str. 43.)

U navedenom primjeru prijedložna adlokativna fraza *عِنْدِ اللَّهِ kod Allaha*, nosi statično značenje i nikako se ne bi mogla samostalno naći uz ekstralokativan glagol *sići*, *spustiti se*, *sletjeti*. Dodavanjem prijedloga *min*, stanje objekta prelazi u dinamično i odgovara upotrebi pomenutog glagola. Ponovo uviđamo da je prijedlog *min* dominantniji u kombinaciji sa sekundarnim prijedlozima, budući da se tek njegovom upotrebom postiže smisao u skladu s upotrijebljenim glagolom. U sudjelovanju dvaju prijedloga, prijedlogom se *min* naglašava da *ono što silazi* jeste u označenom prostornom orijentiru *kod Allaha*, te da je to pozicija s koje polazi radnja.

Kako u bosanskom jeziku kombinacija pomenutih prijedloga nije u upotrebi u ovakvome direktnom slijedu, Duraković je pored adekvatnog ishodišnog prijedloga *od*, upotrebom lične zamjenice *samog*, u potpunosti prenio i pripadnost koja se izriče frazom *عِنْدِ اللَّهِ kod Allaha*. S druge

³² Vidi poglavlje 3. 1. 1. 2. 1.

strane, Dizdarević je prenio samo značenje prijedloga *min*, izostavljajući značenje sekundarnog prijedloga.

3.1.1.2.7. Ablativno prolokativno značenje

Prolokativno značenje, u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće dužinom drugoga, postat će ablativno prolokativno ukoliko se ispred njega nađe prijedlog *min*. Time će se dodatno naglasiti dinamičnost glagola i označiti prolokativnu pozicija objekta za početnu tačku odvijanja radnje.

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَنَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ ۗ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ
مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ. (Al-Rūm, 48.)

*Allah je Taj koji vjetrove šalje, pa oni oblake tjeraju i On ih po nebu, kako On hoće, rasprostire i na komade dijeli, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada, i kad je On na robove Svoje na koje želi prolje, oni se odjednom radošću ispune.*³³

Prijedlogom *kroz* se već ostvaruje dinamičnost, za razliku od prethodno navedenih sekundarnih prijedloga, a u kombinaciji sa prijedlogom *min* ta dinamičnost će se intenzivirati. Naime, upotrebom samo jednog od dvaju prijedloga bi se već postiglo značenje ekstralokacije koju motivira glagol *izaći*. Na osnovu toga zaključujemo, da je u pitanju upravo intenzifikacija sekundarnog prijedloga. Stoga bi adekvatan prijevod rečenice *يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ* bio: *izlazi van kroz njega*, prenoseći prolokativno značenje prijedlogom *kroz*, a ekstralokativno mjesnim prilogom *van*, čime bi se u konačnici postiglo ablativno prolokativno značenje.

3.1.1.2.8. Ablativno centrumlokativno značenje

Centrumlokativno značenje, u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće središnjim dijelom drugoga, postat će ablativno centrumlokativno ukoliko se ispred centrumlokativnog prijedloga nađe prijedlog *min*. Time će uglavnom statično značenje centrumlokativnih prijedloga preći u dinamično, te tu poziciju objekta naglasiti kao početnu tačku odvijanja radnje.

³³ Za prijevode primjera iz Kur'ana koristit ćemo prijevod značenja Kur'ana Besima Korkuta.

Tako će prijedlog *min* u kombinaciji sa sekundarnim prijedlogom *wasata* - *sredinom*, *u sredini*, *usred* naglasiti središnju poziciju objekta uzimajući je za početnu tačku odvijanja radnje, te će se u bosanski jezik adekvatno prevoditi prijedlogom *sa/iz/od sredine*.

جَيْمًا تَقَدَّمَ الشَّانَوِي لِلْعَبِ الْمُخَالَفَةِ مِنْ وَسَطِ الْمَلْعَبِ...³⁴

Dok je Šanavi krenuo u napad sa sredine terena...

Prijedložna fraza مِنْ وَسَطِ الْمَلْعَبِ *sa sredine terena* ukazuje na polaznu poziciju objekta u odvijanju radnje. Upotrebom sekundarnog prijedloga izriče se statična pozicija u prostoru, dok se dodavanjem prijedloga *min* ispred njega postiže dinamičnost i naglašava početna pozicija objekta prilikom vršenja radnje. U prijevodu na bosanski jezik adekvatno bi bilo upotrijebiti, također, kombinaciju prijedloga sa ishodišnim i centrumlokativnim značenjem, poput *sa/iz sredine*, *iz središnjeg dijela*, *iz centra* i slično.

3.1.1.2.9. Ablativno cirkumlokativno značenje

Cirkumlokativno značenje, u kojem se objekat nalazi ili kreće oko, odnosno sa svih strana drugog objekta, izriče se mjesnim prijedlogom *hawla* - *oko(lo)*. Kada se ovome prijedlogu doda prijedlog *min*, onda u sudjelovanju ostvaruju ablativno cirkumlokativno značenje, u kojemu se početak radnje smješta u cirkumlokativnu poziciju u prostoru.

... قَدْ جَلَسْتُ إِلَى أَحَدِ أَعْمِدَتِهِ وَمِنْ حَوْلِكَ حَلْقَةٌ وَاسِعَةٌ بَعِيدَةٌ الْمَدَى. (Husayn, str. 91.)

... kako sjediš pored jednog od al-asharskih stupova, a oko tebe velika, jedva pregledna halka.
(Duraković, str. 92.)

... kako sjediš kod jednog od stubova tog učilišta, a oko tebe tako širok krug sudenata da mu se kraja ne vidi. (Dizdarević, str.)

U prijedložnoj se frazi حَوْلِكَ *oko tebe* ostvaruje cirkumlokativno značenje. Upotrebom prijedloga *min* ispred pomenute fraze ta se prostorna pozicija određuje kao početna tačka od koje se prostire

³⁴ www.youm7.com 02.06.2021.

objekat iskazan imenicom حَلَقَةٌ. Budući da se u primjeru ne javlja glagol kojim bi se uvela dinamičnost, prijedlogom *min* će se u ovome primjeru iskazati statično stanje, uzevši cirkumlokativnu poziciju za njegovu početnu tačku, odnosno odakle ono seže/potječe. U prijevodu na bosanski jezik adekvatno bi bilo upotrijebiti ishodišne prijedloge *sa/iz* u kombinaciji sa mjesnim cirkumkolativnim priložima *sve strane oko (lo)*, te bi se analizirana fraza mogla prevesti: *sa svih strana oko tebe*. Stoga prijevod kombinacije prijedloga samim prijedlogom *oko*, kako su upotrijebili prevodioci, nije potpun, budući da u njemu izostaje značenjski potencijal prijedloga *min*.

3.1.1.2.10. Ablativno interlokativno značenje

Interlokativno značenje, u kojem se objekat nalazi ili kreće između druga dva objekta, postat će ablativno interlokativno ukoliko se ispred interlokativnog prijedloga nađe prijedlog *min*. Time će uglavnom statično značenje interlokativnih prijedloga preći u dinamično, te će se pozicija objekta koja se njima označuje naglasiti za početnu tačku odvijanja radnje.

(Ḥusayn, str. 96.) وَأَقْبَلَتْ أُمُّكَ فَانْتَرَعْتِكَ مِنْ بَيْنِ ذِرَاعَيْهِ.

... *sve dok nije prišla majka i uzela te iz njegovog naručja.* (Duraković, str. 98.)

... *sve dok nije dotrčala majka i uzela te iz njegovog naručja...* (Dizdarević, str. 72.)

U navedenom primjeru prijedlog *min* je motiviran upotrebom glagola ekstralokativnog značenja انْتَرَعَ *iščupati*, te zaključujemo, u skladu s tim, da je njegova upotreba neophodna. S druge strane prijedlog بَيْنَ *između*, koji je uglavnom statičan pokazuje prostorni položaj objekta prije same radnje. Kako prostor *naručje* podrazumjeva poziciju *između ruku*, u bosanskom jeziku će dodatna upotreba prijedloga *između* biti suvišna. Na osnovu toga zaključujemo da su prevodioci adekvatno prenijeli značenje samom upotrebom ishodišnog prijedloga *iz*.

3.1.1.2.11. Ablativno lateralno lokativno značenje

Lateralno lokativno značenje, u kojem se jedan objekat nalazi ili kreće sa ili ka određenoj strani, postat će ablativno lateralno lokativno ukoliko se ispred mjesnog priloga nađe prijedlog *min*. Time će se značenje mjesnog priloga u prostornoj domeni smjestiti na samu ishodišnu poziciju odvijanja radnje.

(Ḥusayn, str. 148.) وَتَرْفَعُ فِيهِ الْأَصْوَاتُ مِنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ.

... sa svih strana su se čuli glasovi... (Duraković, str. 152.)

... u njoj stadoše da se javljaju glasovi zdesna i slijeva... (Dizdarević, str. 119.)

U navedenom primjeru se upotrebom glagola يَرْفَعُ (*uz*)*dizati*, *širiti*, *pojavljivati* aktivira upotreba ishodišnog prijedloga uz prostorni orijentir kojim će se odvijati radnja. Tako se prostornim orijentirima يَمِينٌ *desna strana* / شِمَالٌ *lijeva strana* izriče prostorna pozicija koja se uvođenjem prijedloga *min* određuje za početnu tačku odvijanja radnje. Adekvatan ekvivalent u bosanskom jeziku su, također, ishodišni prijedlozi: *sa/iz/od* uz određeni mjesni lateralno lokativni prilog *desno/lijevo*, kako su prevodioci i upotrijebili.

3.1.2. Ekstralokativnost

Ekstralokativno značenje jeste, kao i ablativno lokativno i ishodišno-ograničeno, jedno od primarnih značenja prijedloga *min*, ali ga gramatičari ne naznačuju odvojeno nego podvode pod ablativno lokativno značenje. Međutim, njime se označava znatno drugačiji odnos. Dok se u ablativno lokativnom značenju radnja odvija tako što se objekat udaljuje od prostornog orijentira uvedenog prijedlogom *min*, u ekstralokativnom značenju se objekat kreće prostornim orijentirrom, odnosno radnja se odvija u njegovom unutrašnjem dijelu i završava iz(van) njegovih granica.

(Ḥusayn, str. 113.) وَيَمْضِي بِهِ حَتَّى يُخْرِجَهُ مِنَ الْأَزْهَرِ.

Vodi ga tako sve do izlaza iz al-Azhara... (Duraković, str. 123.)

Ovaj ga vuče (...), izvodi iz Azhara... (Dizdarević, str.)

U navedenom primjeru prijedlog *min* u prijedložnoj frazi sa prostornim orijentirima مِنَ الْأَزْهَرِ iz *Azhara* iskazuje ekstralokativno značenje. Naime, prostorni orijentir se poima kao ishodišna tačka u kojoj se odvija radnja iskazana ekstralokativnim glagolom *izvesti*, a koji aktivira upotrebu prijedloga ishodišnog značenja, budući da se njime objekat izvodi iz stanja intralokativnosti u prostornu domenu ekstralokativnosti. Adekvatan ekvivalent prijedloga *min* u ovome značenju na bosanski jezik bi bio ekstralokativni prijedlog *iz(van)*, kako su prevodioci i upotrijebili.

3.1.3. Ekvilokativnost

Prijedlog *min* u kombinaciji sa komparativnim oblikom pridjeva postiže prostorno značenje ekvilokativnosti u kojem se jedan objekat određuje u odnosu na drugi u prostornoj domeni.

(Husayn, str. 11.) يَذْكُرُ أَنَّ قَصَبَ هَذَا السِّيَاحِ كَانَ أَطْوَلَ مِنْ قَامَتِهِ.

Pamti da je trska u ogradi bila viša od njega... (Duraković, str. 17.)

Sjeća se da je trska u ogradi bila viša od njegovog stasa... (Dizdarević, str. 7)

Prijedložnom se frazom s prijedlogom *min* مِنْ قَامَتِهِ od *njegovog rasta*, ukazuje na objekat po kojemu se poredi prvi objekat u poredbenom lancu, odnosno قَصَبَ هَذَا السِّيَاحِ *trska u ogradi*. Sam proces poređenja vrijednosti, koji se oslikava komparativnim oblikom pridjeva أَطْوَلَ *duži*, u prostornom scenariju bi izgledao kao udaljavanje od ishodišta, budući da se strana koja se poredi na izvjestan način izdvaja, odnosno udaljava, od strane sa kojom se poredi. Budući da su to primarne karakteristike ablativnosti, zaključujemo da se i u poredbenom postornom procesu izriče ablativno kretanje, te da se ono predočava na osnovu upotrebe prijedloga *min*. Ekvilokativno značenje prijedloga *min* se na bosanski jezik adekvatno prevodi prijedlogom *od* uz imenicu u genitivu.

3.2. VREMENSKA ZNAČENJA

Vrijeme se na konceptualnoj razini strukturira percipiranjem čovjekovog iskustva o prostoru i kretanju kroz prostor.³⁵ Čovjek koristi svoje znanje o prostornim relacijama kad promišlja o vremenu i kad o njemu govori. Metaforičko preslikavanje prostornoga scenarija u vremenski je izravno, pravolinijsko i time vrlo jednostavno. Temalji se na osnovnoj konceptualnoj metafori VRIJEME JE PROSTOR te submetafori VREMENSKI ODSJEČCI SU OMEĐENI PROSTORI.³⁶ Prijedlozima su općenito pored prostornih najtipičnija vremenska značenja.³⁷ Prijedlogom *min* se primarno izriče ablativna temporalnost, te ekvitemporalnost, ali u kombinaciji sa sekundarnim prijedlozima pronalazimo i značenja ablativne prijevremenosti, poslijevremenosti i cirkumtemporalnosti.³⁸

3.2.1. Ablativna temporalnost³⁹

Ablativna temporalnost, u kojoj se određeni događaj odvija tako što se udaljuje od neke vremenske odrednice, jeste drugo najčešće i najreperozentnije značenje koje se izriče prijedlogom *min*. Navest ćemo neke primjere u kojima pronalazimo ovo značenje:

مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ انْقَطَعَتْ صَلَاةُ الصَّبِيِّ التَّعْلِيمِيَّةُ بِسَيِّدِنَا. (Husayn, str. 39.)

Od toga dana dječak više nije imao nikakve učeničke veze sa efendijom. (Duraković, str. 42.)

Od toga dana dijete više u pogledu učenja nije imalo veze sa hodžom. (Dizdaarević, str. 25.)

U navedenom primjeru, prijedlog *min* se javlja u značenju vremenske ablativnosti, budući da se njime određuje početna tačka u određenom vremenskom prostoru izraženom prijedložnom frazom

³⁵ Vyvyan Evans, "How we conceptualise time: language, meaning and temporal cognition", *Essays in Arts and Sciences*, XXXIII, No. 2, 2014., str. 26.

³⁶ Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 87.

³⁷ Ivo Pranjković, *Gramatička značenja*, Matica hrvatska, Zagreb, 2013., str. 79.

³⁸ Sva će se značenja djelimično bazirati na podjeli i opisu vremenskih relacija u djelu Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001.

³⁹ Mustafa Al-Ġalāyīnī, *Ġāmi'ū al-durūs al-'arabiyya*, Mawsū'a fi ṭalāṭa 'aġzā', al-Maktaba al-'ašriyya, Bayrūt, 1996., str. 171., Maḥmūd Ḥusnī Muġālāsa, *Al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997., str. 358., Elsaid Badawi, Michael G. Carter, Adrian Gully, *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 195.

مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ *od toga dana*. Dakle, u pitanju je, slično prethodnom značenju, poimanje vremena koje, također, posjeduje koncept ishodišta. Prijedlogom *min* se prezentuje početak procesa smještenog na linearnu ravan, što je u našem primjeru izraženo vremenskom odrednicom tog dana. Cijeli takav proces se percipira kao udaljavanje, odmicanje od početka u vremenskoj domeni. Adekvatne ekvivalente prijedlogu *min* u značenju ablativne temporalnosti u bosanskom jeziku pronalazimo u ablativnim prijedlozima *od, iz, s(a)*.

3.2.1.1. Ishodišna temporalna ograničenost

S obzirom da i vremenska, kao i prostorna, domena ima karakteristiku početka i kraja, veoma je česta upotreba kombinacija ablativne temporalnosti sa vremenskom ograničenošću koja se izražava prijedlozima *do, ka*, i veznici *pa, te* i dr. Tako, u arapskom jeziku, pronalazimo da su ishodišnom prijedlogu *min* u vremenskoj domeni parovi, odnosno antonimni prijedlozi: *ilā – ka, prema, ‘ala – ka, na*, te veznici *fa – pa, te*, prijedlog i veznik *hattā - (sve) do(k)*, te veznik *fa – pa*.

Ipak, u vremenskog domeni ishodišne ograničenosti u tipičnom obliku dominira upotreba prijedloga *mundu – od* nad upotrebom prijedloga *min*, u šta smo se osvjedočili i u našem korpusu, te ćemo stoga za ovo značenje analizirati primjer iz novinskog stila.

أَعْلَنْتُ هَيْئَةَ الْأَرْصَادِ الْجَوِّيَّةِ الْمَصْرِيَّةِ عَنْ حَالَةِ الطَّقْسِ وَالطَّوَاهِرِ الْجَوِّيَّةِ الْمَتَوَقَّعَةِ خِلَالَ الْفَتْرَةِ مِنَ الْاِثْنَيْنِ 19 أَيْرِيلَ إِلَى الْجُمُعَةِ 23 أَيْرِيلَ 2021...⁴⁰

Egipatski meteorološki zavod je objavio vremensku prognozu i meteorološke prilike koje se očekuju u razdoblju od ponedjeljka 19. aprila do petka 23. aprila 2021.

Prijedložna kombinacija ... إلى الجمعة... إلى الإثنين 19 أبريل... *od ponedjeljka 19. aprila do petka...* dolazi u funkciji modifikatora opće imenice الفترة *period, razdoblje*, a koja aktivira upotrebu vremenske ograničenosti. Njome se izriče obuhvaćenost i protežnost vremenske cjeline čija je početna tačka u vremenu njena prva fraza, dok se drugom izriče krajnja, odnosno dolazna temporalna tačka.

⁴⁰ www.almasryalyoum.com, 07.06.2021.

Prijedlogom *min* se, dakle, u ovome primjeru izriče ishodišna temporalna ograničenost, koja se u bosanski jezik adekvatno prevodi prijedlogom *od*.

Kombinacija prijedloga *min* sa prijedlogom *ilā – ka*, *prema* je u vremenskoj domeni veoma česta u frazeologiziranim konstrukcijama, kao u primjeru:

(Ḥusayn, str. 17.) ... وَلَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ أَنْ الْمَاءَ يَنْقَطِعُ مِنْ حِينٍ إِلَى حِينٍ عَنْ هَذِهِ الْقَنَاةِ...

Nije znao da je povremeno nestajalo vode u kanalu... (Duraković, str. 21.)

Nije ni slutio da je, s vremena na vrijeme, kanal presušivao... (Dizdarević, str. 10.)

U frazeologiziranim izrazima značenje se odmiče od ustaljenog semantičkog potencijala prijedloga, te iako se povremeno može prevoditi pomenutim prijedlozima, izražavajući odnos protemporalnosti, njihovo značenje ne nosi nužno značenje spoja dvaju odvojenih prijedložnih fraza, nego počiva na upotrebi u određenom jeziku. Ono se, dakle, u potrazi za značenjem ne može raščlanivati nego mu se traži upotrební par u jeziku na koji se prevodi. Tako će se podvučene fraze na bosanski jezik adekvatno prevoditi i prijedložnom kombinacijom *s vremena na vrijeme*, ali i ustaljenim izrazom *povremeno*, kako su prevodioci i upotrijebili.

3.2.1.2. *Abtemporalnost u složenim prijedložnim izrazima*

Kada prijedlog *min* prethodi vremenskom sekundarnom prijedlogu onda ostvaruje niz drugih vremenskih značenja koje će se zasnivati na prototipnom značenju određenog sekundarnog prijedloga, s jedne strane, i ishodišnom značenju prijedloga *min*, s druge. S obzirom na dominantni sem kombinacije dvaju prijedloga, prijedloga *min* i sekundarnog prijedloga, možemo izdvojiti tri konkretna vremenska odnosa koji se njima označavaju:

3.2.1.2.1. *Ablativna prijevremenost*

Prijevremenost, u kojemu vrijeme događaja prethodi određenom vremenu, u arapskom jeziku se izriče sekundarnim prijedlogom *قَبْلَ prije*. Međutim, kada se ovaj vremenski prijedlog nađe u kombinaciji sa prijedlogom *min* onda će u sudjelovanju ostvarivati ablativnu prijevremenost.

وَكَانَتْ مِنْ قَبْلِ ذَلِكَ تُعِيبُ الَّذِينَ يَزُورُونَ الْمُؤْتَى. (Husayn, str. 89.)

... a *prije toga* su bili protiv takvih posjeta. (Duraković, str. 90.)

Do tada ona je bila poznata kao protivnik onih koji su posjećivali mrtve. (Dizdarević, str. 66., 67.)

U ovome se primjeru upotrebom prijedloga *min* ispred prijedložne fraze kojom se iskazuje prijevremenost قَبْلَ ذَلِكَ *prije toga*, naglašava i određuje ishodišno značenje prijevremene radnje.

Ovo se značenje u bosanski jezik adekvatno prevodi prijedlogom *otprije* koji je, također, složen od ishodišnog i prijevremenog prijedloga. Međutim, kako se u ovome kontekstu radi o naglašavanju suprotnih radnji, umjesno bi bilo prevesti na način na koji je preveo Dizdarević, naglašavajući preciznu prelaznu poziciju izraženu analiziranom kombinacijom prijedloga.

3.2.1.2.2. Ablativna poslijevremenost

Poslijevremenost, u kojoj se vrijeme događaja smješta iza određenog vremena, u arapskom jeziku se postiže sekundarnim prijedlogom بَعْدَ *iza, nakon*. Kad se ovaj prijedlog nađe u kombinaciji sa prijedlogom *min* onda u sudjelovanju ostvaruju ablativnu poslijevremenost, u kojoj se precizno određuje i/ili intenzivira ishodišna pozicija od koje se odvija radnja smještena u prostornu domenu poslijevremenosti.

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (Al-

(Baqara, 27.

...koji krše već čvrsto prihvaćenu obavezu prema Allahu i prekidaju ono što je Allah naredio da se održava, i prave nered na Zemlji; oni će nastradati.

Ukoliko izostavimo prijedlog *min* iz prijedložne fraze مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ *nakon/poslije dogovora* postiglo bi se značenje poslijevremenosti. Iz šire jezičke percepcije razumjevamo da takvo značenje može aktivirati širok vremenski period, odnosno vremensku odrednicu koja polazi od *nakon/poslije dogovora* bez naznačenog kraja vremenskog procesa. Međutim, dodavanjem prijedloga *min*, cijeli proces radnje, izražene radnjom ...يَنْقُضُونَ عَهْدَ... *prekidati/ pronevjeriti/ kršiti (u)dogovor*, smješta se

na samu početnu tačku pomenutog poslijevremenskog procesa. U prijevodu na bosanski jezik adekvatno bi bilo upotrijebiti česticu *baš* uz vremenski prilog *kada* ili vremenski prilog *odmah* uz prijedlog *po* čime se precizira i intenzivno naglašava određeni trenutak od kojeg počinje radnja. Adekvatan prijevod podvučene fraze bi bio: ...*odmah po ugovoru* ili *čim su sklopili dogovor*.

3.2.1.2.3. Ablativna cirkumtemporalnost

Cirkumtemporalno značenje, u kojemu se događaj odvija u približno određeno vrijeme, u arapskom jeziku se postiže prijedlogom *ḥawālī* – *oko(lo)*. Kada se ovaj prijedlog nađe u kombinaciji s prijedlogom *min*, onda u sudjelovanju ostvaruju ablativno cirkumtemporalno značenje, u kojemu se cirkumtemporalna pozicija u vremenu uzima za ishodišno/početno vrijeme događaja.

Na bosanski jezik se veoma jednostavno prevodi, budući da je kombinacija ovih dvaju prijedloga uobičajena u formi *od oko*, koja je ujedno i njihov doslovan prevod.

وَاسْتَأْجَرْتُ مَنْزِلًا لِلسَّكَنِ بِجَوَارِ أَهْلِي فِي قَرْيَةِ سَبِيلِ الْعَرَبِ بِكُومِ أَمْبُو مِنْ حَوَالِي سَنَةٍ⁴¹

Iznajmio sam kuću za stanovanje pored moje porodice u selu Sebil al-Arab u Kom Ambu otprilike jednu godinu...

Prijedloznom se frazom *مِنْ حَوَالِي سَنَةٍ* *otprilike jednu godinu* izriče približno određeni vremenski period odvijanja radnje izražene glagolom *اسْتَأْجَرَ* *iznajmiti* kojim se aktivira upotreba modifikatora vremenskog ograničenog značenja.

⁴¹ www.elwatannews.com, 04.06.2021.

3.2.2. Poredbena temporalnost

Kada se prijedlog *min* nađe u kombinaciji sa pridjevima u komparativnoj formi onda postiže značenje poredbene temporalnosti, koje se odnosi na mjeru vremena i uvijek se veže uz jedinicu vremena koja predstavlja lokalizator.⁴²

(Husayn, str. 92.) . *وَأَمَّا الصَّلَاةُ فَهِيَ هِيَ؛ لَيْسَتْ أَطْوَلَ مِنْ صَلَاةِ الْمَدِينَةِ وَلَا أَقْصَرَ.*

Namaz se također nije razlikovao – nije trajao duže ni kraće od onoga u kasabi. (Duraković, str. 93.)

Hvalospjev, također, kao i molitva koja nije bila ni duža ni kraća nego u njegovom gradiću. (Dizdarević, str. 69.)

Prijedložnom se frazom s prijedlogom *min* مِنْ صَلَاةِ الْمَدِينَةِ *od namaza u gradu* izražava drugi objekat po kojemu se poredi prvi objekat الصَّلَاةُ *namaz*. Vrijednost poredbenog korelata se uzima za mjerilo po kojemu se poredi fokusirani objekat, a sam taj proces se na izvjestan način percipira kao udaljavanje od strane sa kojom se poredi. Budući da su to karakteristike ablativnosti, zaključujemo da se i u poredbenom temporalnom procesu izriče ablativno kretanje.

⁴² Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001., str. 8.-10.

4. NEDIMENZIONALNA ZNAČENJA PRIJEDLOGA *MIN*

„Nedimenzionalna značenja jesu ona značenja koja se karakterišu kao nemjerljiva u prostoru i vremenu, ali su u osnovi izvedena iz njih. Tim značenjima svojstveno je neko od apstraktnijih, 'pojmovnih' značenja, tj. značenja koja se tiču kompleksnijih logičkih odnosa.“⁴³ Takva su, na primjer, značenja partitivnosti, porijekla, uzroka, komparacije i dr. značenja koja ćemo u nastavku rada analizirati.

4.1. FIGURATIVNA ABLATIVNOST

Figurativna ablativnost jeste značenje u kojem se objekat kreće tako što se na isvjestan način u figurativnoj domeni udaljava od drugog objekta. Moglo bi se reći da je figurativna ablativnost nadređena drugim nedimenzionalnim značenjima, budući da će se u svim tim značenjima, u izvjesnoj mjeri radi o figurativnom ablativnom kretanju.

..مُضِيًّا أَنَّهُ يَعْتَذِرُ لِلْمُوَاطِينِ “ مِنْ أَعْمَاقِ قَلْبِهِ ” لِعَدَمِ اسْتِطَاعَتِهِ الْوَفَاءَ بِمَهَامِّ الْمُنْصَبِ.⁴⁴

... i dodao je da se iz dubine srca izvinjava građanima zbog nemogućnosti da ispuni dužnosti te funkcije.

Prijedloznom se frazom مِنْ أَعْمَاقِ قَلْبِهِ *iz dubine srca* posredstvom prijedloga *min* postiže ablativno kretanje, odnosno figurativno udaljavanje objekta od njegovog ishodišta. Upotreba ove fraze je aktivirana glagolom *izviniti se*, koji je nerijetko popraćen izražavanjem osjećaja, a koje nadalje aktivira figurativne kretnje kojima se oni izražavaju. Tako se u ovome primjeru ustaljeni izraz *iz srca* koji u vanjezičkoj stvarnosti razumjevamo kao *iskrenost, predanost, otvorenost, transparentnost*, može adekvatno prevesti doslovnim prijevodom budući da se i u bosanskom koristi isti izraz u ovome značenju, a može se i prevesti samim prijevodom značenja te bi, u tom slučaju, prijevod ove fraze bio, na primjer: *iskreno/ dobronamjerno/ predano se izvinjava*.

Ovakve su upotrebe veoma često frazeologizmi, te su stoga dodatan izazov u prijevodu. Međutim, kako smo vidjeli u prethodnom primjeru, u prijevodu značenja figurativne ablativnosti na bosanski

⁴³ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001., str. 7.

⁴⁴ www.reuters.com, 08.06.2021.

jezik, povremeno je adekvatna upotreba ishodišnih prijedloga *iz/ od/ sa*, ukoliko su takvi izrazi podudarni u oba jezika.

4.1.1. Granična figurativna ablativnost

Graničnom figurativnom ablativnosti se izražava tok odvijanja radnje ili stanja ili mjera s ograničenom ishodišnom i krajnjom tačkom u procesu. Ishodišna se tačka u tome procesu izriče upotrebom prijedloga *min* dok se krajnja tačka izriče prijedlozima: *ilā - ka, li - za, 'alā - na*, te veznicima *hattā - do(k)* i *fa - pa*. Ovim će se kombinacijama ostvarivati značenja distributivnosti, mjere, raspona i promjene stanja⁴⁵.

إِنْ سَأَلْتَ كَيْفَ ائْتَقَلَ مِنْ تِلْكَ الْحَالِ إِلَى هَذِهِ الْحَالِ. (Husayn, str. 98.)

... ako me upitaš kako je iz takvog stanja dospio u ovo... (Duraković, str. 100.)

... ako bi me pitali kako je iz onog stanja došao u ovo sadašnje... (Dizdarević, str. 74.)

U ovome primjeru se prijedložnom frazom *إِلَى هَذِهِ الْحَالِ مِنْ تِلْكَ الْحَالِ* *iz tog stanja* označava ishodišna-granična tačka u procesu, te joj se suprotstavlja prijedložna fraza s antonimnim prijedlogom *إِلَى هَذِهِ الْحَالِ* *u ovo stanje*. Time se ostvaruje obuhvaćena cjelina s jasno određenim graničnim oslikavanjem njegovog početka i kraja.

U prijevodu na bosanski jezik ablativno figurativno granično značenje prijedloga *min* se adekvatno prevodi graničnim prijedlozima: *od/iz/sa* uz imenicu u genitivu, kako su prevodioci i upotrijebili.

4.2. PARTITIV

Prijedlogom *min* se u nedimenzionanim značenjima naročito izriče partitivnost⁴⁶. Terminološki, partitivnost ukazuje na izdvajanje dijela iz cjeline, i u literaturi ovo značenje pronalazimo pod

⁴⁵ Vidjeti Ivana Matas Ivanković, „Složeni prijedložni spojevi“, *Rasprave* 42/2 (2016.), str. 554.-556

⁴⁶ O partitivnom značenju prijedloga *min* pronalazimo u: Mustafa Jahić, *Arapska gramatika u djelu al-Fawā'id al-abdiyya Mustafe Ejubovića*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2007., str. 584.; Maḥmūd 'Abd al-Nabī Sa'ad, *Ḥurūf al-ma'anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi'atu Banha, Miṣr, 2001., str. 261.; Elsaid Badawi, Michael G. Carter, Adrian Gully, *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 194.

nazivom *al-tab ʿīd*. Njegova konceptualna metafora u prostornoj domeni je IZDVAJANJE DIJELA JE UDALJAVANJE⁴⁷. Dio koji je izdvojen/udaljen percipira se kao jedna cjelina istovrsnih predmeta sa cjelinom iz koje se izdvaja. Radi se, dakle, o ablativnom scenariju metaforičkog kretanja, što u potpunosti oslikava primarno ishodišno značenje prijedloga *min*.

Partitivnost se u arapskom jeziku izriče najprije pomoću genitivne veze ili upotrebom prijedloga *min*. Što se tiče partitivnosti koja se izriče prijedlogom *min*, pronalazimo dvije forme u kojima dolazi. Jedna je forma u kojoj se uz cjelinu navodi i dio koji se izdvaja, a druga ona u kojoj se ne naznačuje izdvojeni dio.

U prvoj formi prijedložna fraza s prijedlogom *min*, koja predstavlja cjelinu iz koje se izdvaja dio, dolazi u funkciji modifikatora imenice koja naznačuje taj izdvojeni dio.

فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِالْآيَاتِ الْأُولَى مِنْ هَذِهِ السُّورَةِ. (Husayn, str. 44.)

Allah dade da dječak prouči nekoliko prvih ajeta. (Duraković, str. 48.)

Allah mu ovoga puta pomože da se sjeti prvih stihova. (Dizdarević, str. 30.)

Prijedložna fraza *مِنْ هَذِهِ السُّورَةِ* iz *ove sure*, jeste modifikator atributivne sintagme *الْآيَاتِ الْأُولَى* *prvi ajeti*. Prijedlogom *min* se ukazuje na cjelinu *هَذِهِ السُّورَةِ* *ova sura*, iz koje se izdvaja jedan njen dio *الْآيَاتِ الْأُولَى* *prvih ajeta*. Ovakav proces izdvajanja/udaljavanja jasno oslikava ablativno kretanje koje se postiže prijedlogom *min*. Ovu prijedložnu frazu u prijevodu su izostavila oba prevodioca.

يَذْكُرُ أَنَّ وَجْهَهُ تَلَفَّى فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ هَوَاءً فِيهِ شَيْءٌ مِنَ الْبُرْدِ الْخَفِيفِ ... (Husayn, str. 11.)

... pamti kako mu je upravo tada lice pomilovao pomalo prohladan zrak... (Duraković, str. 17.)

... sjeća se, lice mu je pomilovala blaga svježina... (Dizdarević, str. 7.)

U prethodno navedenom primjeru prijedložna fraza *مِنَ الْبُرْدِ الْخَفِيفِ* *od lagahne hladnoće* je komplement semantički prazne imenice *nešto* شَيْءٌ. Doslovan prijevod bi glasio: *nešto od lagahne*

⁴⁷ Analiza nedimenzionalnih značenja prijedloga *min* će se djelimično bazirati na Palićevom opisu prijedložno-genitivnih relacija. Vidjeti Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 79.

hladnoće. Prijedlog *min* uvodi značenje partitivnosti, te s imenicom *hladnoća* الْبُرْدُ ukazuje na odnos u kojem se iz cjeline izvaja jedan njen dio.

Za razliku od prethodnog primjera, u ovome je imenica koja predstavlja izdvojeni dio neodređena u značenju *nešto* i ovakve su konstrukcije veoma bliske partitivnom značenju u kojem se ne naznačuje izdvojeni dio.

Jedina razlika između ovog primjera i narednog značenja jeste u tome što se navođenjem izdvojenog dijela intenzivira njegova neodređenost i fokusira ono što se izdvaja. U drugoj formi prijedložna fraza s prijedlogom *min* predstavlja cjelinu iz koje se izdvaja dio, dok se konkretni izdvojeni dio ne naznačuje.

عَوَّضَنِي اللَّهُ خَيْرًا فِيمَا أَنْفَقْتُ مَعَكَ مِنْ وَقْتِي، وَمَا بَدَلْتُ فِي تَعْلِيمِكَ مِنْ جُهْدِي. (Husayn, str. 33.)

Neka mi Allah da dobro za sve ono vrijeme koje sam protratio s tobom, za trud koji sam uložio da bih te naučio! (Duraković, str. 37.)

„Neka mi Bog nadoknadi dobrim,“ reče hodža, „za sve ono vrijeme koje sam na tebe potrošio i trud koji sam uložio na tvoje podučavanje.“ (Dizdarević, str. 23.)

U navedenom primjeru prijedložne fraze مِنْ وَقْتِي *od vremena* i مِنْ جُهْدِي *od truda* semantički popunjavaju odnosnu zamjenicu *mā*. Za razliku od partitivnog značenja u kojemu se naznačuje izdvojeni dio, u ovome primjećujemo da se njegovim izostavljanjem defokusira ono što se izdvaja, a istovremeno fokusira ono iz čega se izdvaja.

Partitiv pronalazimo i u vremenskoj domeni. U tom se kontekstu prijedložnom frazom sa prijedlogom *min* izdvaja vremenski odsječak iz njemu pripadajuće vremenske cjeline.

وَهُوَ يَذْكُرُ أَنَّهُ كَانَ يَقْضِي سَاعَاتٍ مِنْ نَهَارِهِ عَلَى شَاطِئِ الْقَنَاةِ... (Husayn, str. 19.)

Pamti kako je sahate provodio na obali... (Duraković, str. 23.)

I sjeća se da je svakog dana provodio sate na obali kanala... (Dizdarević, str. 12.)

U navedenom se primjeru manja vremenska cjelina سَاعَاتٍ *sati* posredstvom prijedloga *min* na izvjestan način udaljava od sebi pripadajuće veće vremenske cjeline نَهَارِهِ *njegov dan*. Ovakvo će se

značenje u bosanskome jeziku adekvatno prevoditi besprijedložnim genitivom kako su prevodioci upotrijebili.

Partitivnim značenjem se u arapskom jeziku u pravilu izražava životna dob, kao i vremenske odrednice poput datuma i sl., a to je i razumljivo budući da se u tim procesima upravo ukazuje na fokusirani izdvojeni dio iz njemu pripadajuće vremenske cjeline.

Izražavanje datuma:

كَانَ هَذَا الْيَوْمُ يَوْمَ ٢١ أَعْشُطَسَ مِنْ سَنَةِ ١٩٠٢. (Husayn, str. 80.)

Taj dan bijaše 21. avgust 1902. godine. (Duraković, str. 87.)

Bio je to 21. avgust 1902. godine. (Dizdarević, str. 63.)

U navedenom primjeru prijedložna fraza *١٩٠٢ مِنْ سَنَةِ ١٩٠٢ iz 1902. godine* označava vremensku odrednicu koja slijedi kao modifikator predikata *٢١ أَعْشُطَسَ 21. august* koji je, također, izražen vremenskom odrednicom. Na osnovu prijedloga *min*, prva prijedložna fraza u nizu se se izdvaja/udaljava iz njoj pripadajuće cjeline. Na bosanski jezik adekvatno se prevodi uglavnom besprijedložnim genitivom, kako su prevodioci i učinili.

Izražavanje životne dobi:

فَقَدْ أَتَمَّ حِفْظَهُ وَلَمَّا يَتَمَّ التَّاسِعَةَ مِنْ عُمْرِهِ. (Husayn, str. 29.)

... jer je hiŕz završio kad je navršio devetu godinu. (Duraković, 32)

... jer ga je znao prije nego što je navršio devetu godinu života. (Dizdarević, 19.)

4.3. EKSPLIKATIV

Eksplikativno značenje prijedloga *min*, koje se u gramatikama javlja pod nazivom *li al-bayān*⁴⁸ dolazi u funkciji modifikatora imenice. U toj relaciji prijedložna fraza s prijedlogom *min* dodatno

⁴⁸ O ovome značenju govore: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 556.; Ron Buckley, Maḥmūd ‘Abd al-Nabī Sa‘ad, *Ḥurūf al-ma‘anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi‘atu Banha, Mišr, 2001., str. 261.-263; Maḥmūd Ḥusnī Muġālasa, *Al-Naḥw al-Šāfi*, Mu‘assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997., str.

eksplicira fokusirani objekat. Primijetiti ćemo da će ovo značenje kolidirati s nekim drugim značenjima, budući da se dodatna eksplicacija imenica može odvijati i kroz prizmu svojstva, porijekla, građe i dr. značenjskih domena.

(Husayn, str. 197.) وَزَادَ مَوْقِعَهُ غَرَابَةً مَا كَانَ الصَّبِيُّ يَسْمَعُهُ مِنْ أَعَاجِبِ الشَّيْخِ وَأَطْوَارِهِ الشَّاذَّةِ وَآرَائِهِ.

Njegovo čuđenje postade još veće kada je čuo neobične priče o profesoru i njegovoj ekscentričnosti, o njegovim stavovima... (Duraković, str. 213.)

... sve je izgledalo još čudnije zato što je slušao razne neobične stvari o profesoru, o njegovoj ekscentričnosti i o mišljenjima... (Dizdarević, str. 173.)

U navedenom primjeru prijedložna fraza مِنْ أَعَاجِبِ الشَّيْخِ o profesoru... dolazi u funkciji modifikatora zamjenice *mā*. Budući da se njome izriče dodatno detaljno pojašnjenje semantičkog sadržaja odnosno zamjenice *mā*, ovu upotrebu prijedloga *min* razumijevamo eksplikativnom.

Slično kao u prethodnom primjeru, u narednom pronalazimo upotrebu eksplikativa u partitivnoj domeni. Naime, u ovom primjeru, iako se radi o partitivu u osnovi, budući da se njime izražava dodatno pojašnjenje s ciljem naglašavanja, ovakvu upotrebu prijedloga *min* primarno razumijevamo kao ekplikativnu.

(Husayn, str. 11.) بَلْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَذُكَّرَ مِنْ هَذَا الْيَوْمِ وَقْتًا بَعَيْنِهِ، وَإِنَّمَا يُقَرِّبُ ذَلِكَ تَقْرِيْبًا.

... nije u stanju sjetiti se tačno ni u koje doba dana to bijaše, već ga može samo približno odrediti. (Duraković, str. 17.)

Ne može čak ni da se prisjeti koje je doba bilo. Sve mu je u sjećanju maglovito. (Dizdarević, str. 7.)

U ovom primjeru prijedložna fraza مِنْ هَذَا الْيَوْمِ se javlja u funkciji modifikatora imenice وَقْتًا iako se nalazi na mjestu prije imenice koju eksplicira, a što je vrlo rijetko u arapskom jeziku, te bi njena uobičajenija forma bila وَقْتًا مِنْ هَذَا الْيَوْمِ. Međutim, već sama mogućnost pomjeranja prijedložne

358., kao i Badawi: Elsaid Badawi, Michael G. Carter, Adrian Gully, *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 194.

fraze ukazuje na njenu apozicijsku funkciju, jer se njome ne uvodi nova informacija nego se potvrđuje već poznato i daje napomena, odnosno dodatno objašnjenje. U Durakovićevom prijevodu primjećujemo da je prevodilac, također, odabrao upotrijebiti tu čestu odrednicu, prevodeći مِنْ هَذَا الْيَوْمِ وَقَفْنَا sa *koje doba dana*. Za izostavljanje se, s druge strane, odlučio Dizdarević, prevodeći tu istu sintagmu sa *doba*, prepustivši čitaocu da iz konteksta zaključi krajnje značenje.

Značenje prijedloga *min* se i u ovom slučaju uklapa u partitivno značenje, budući da ukazuje na odnos u kojemu se iz cjeline الْيَوْمِ *dana* izvaja jedan njen dio وَقَفْنَا *doba*. Međutim, kako sama imenica *doba* može pripadati i drugim širim ili kraćim cjelinama, a u ovome se primjeru ističe fokusirana cjelina kojoj pripada *dan*, ovakvu upotrebu značenja prijedloga *min* izdvajamo kao eksplikativnu. Eksplikativno će se značenje prijedloga *min* u bosanski jezik adekvatno prevoditi besprijedložnim genitivom.

4.4. ZNAČENJE SVOJSTVA

Značenje svojstva se, također, na svojevrsan način razvilo iz domene prostora. „Polazište je za to preslikavanje (...) scenarij kretanja fizičkih objekata, tj. njihovo odmicanje od jednoga prostora i primicanje drugome. Nakon što se defokusira proces kretanja, a fokusira predmet kretanja, smještenost tog predmeta (kao rezultat prethodnoga kretanja) na datom prostoru poima se kao njegovo svojstvo. Konceptualna metafora (...) se može formulirati kao: SVOJSTVO JE ZAUZETI PROSTOR.⁴⁹ U arapskom jeziku se u značenju svojstva javlja i prijedložna fraza s prijedlogom *min*, kako vidimo u primjeru:

وَكَانَ النَّاسُ يَجْتَمِعُونَ فِي لَيْلِي رَمَضَانَ عِنْدَ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَجِيهِ يَعْمَلُ فِي التِّجَارَةِ. (Husayn, str. 77.)

... a ljudi su se za vrijeme ramazanskih noći inače okupljali kod kakva ugledna čovjeka koji se bavio trgovinom. (Duraković, str. 79.)

U noćima tog mjeseca ljudi su se sakupljali kod jednog uglednog građanina-trgovca. (Dizdarević, str. 57.)

⁴⁹ Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 71.

U navedenom primjeru, prijedložna fraza čiji bi doslovan prijevod bio: *od stanovnika grada/građanina/mještanina* dolazi u funkciji modifikatora imenice *čovjek*, izričući svojstvo pomenutoj imenici. Ablativni scenarij koji se postiže prijedlogom *min* se i u značenju svojstva jasno očituje, budući da iz vanjezičke percepcije razumjevamo da se radi o pripadanju određenoj skupini po svojstvu i figurativnom izdvajanju iz nje.

4.5. ZNAČENJE PORIJEKLA I RODA

Porijeklo ili pripadanje rodu se najbolje oslikava u domeni prostornog značenja originala čija je konceptualna metafora POTJECANJE/PORIJEKLO JE UDALJAVANJE⁵⁰. Porijeklo je odnos kojim se predmet ili živa tvar ili biće povezuje s prostorom iz kojeg potiče i sa kojim dijeli zajedničke osobine, te ga u literaturi pronalazimo pod nazivom *bayān al-ġins*.⁵¹ Ipak, ono što ga u izvjesnoj mjeri razlikuje od domene prostora jeste nepostojanje kretanja, te se značenje porijekla ostvaruje u odvajanju od svog ishodišta u statičnoj formi.

Prijedlog *min* u značenju porijekla i roda najčešće dolazi u prijedložnoj frazi sa toponimima, a nešto rjeđe ga pronalazimo i uz konkretne ili apstraktne predmete ili prostore.

(Ḥusayn, str. 103.) *فَيْمُرُ أَمَامَ يَتَيْنِ يَسْكُنُهُمَا رَجُلَانِ مِنْ فَارِسٍ.*

... *prolazeći pored dva stana u kojima su boravili dva Perzijanca*... (Duraković, str. 105.)

... *prolazio pored dvije sobe koje su služile kao prebivalište dvojici Persijanaca*. (Dizdarević, str. 79.)

Prijedložnom se frazom *مِنْ فَارِسٍ* od *Perzijanaca*, koja služi kao modifikator imenice *رَجُلَانِ dvojice ljudi*, izriče porijeklo, odnosno izdvajanje jednog dijela *رَجُلَانِ dvojice ljudi* iz cjeline kojoj pripada po porijeklu *فَارِسٍ Perzijanci*, čime se jasno prezentira koncept figurativne ablativnosti.

⁵⁰ Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016, str. 78.

⁵¹ O ovome značenju pronalazimo kod: Bin Al-Šayḥ Hayah, *Ḥurūf al-ġarr bayna al-ma'anī wa al-wazāif*, Ġāmi'a Abi Bakr al-Balqaid, Talasmān, al-Ġazāir, 2016., str. 98.; Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 43.; Mustafa Al-Ġalāyīnī, *Ġāmi' u al-durūs al-'arabiyya*, Mawsū'a fī ṭalāṭa 'aġzā', al-Maktaba al-'ašriyya, Bayrūt, 1996., str. 172.

أَنَّهُ دَهَبَ عَيْرَ مَرَّةٍ إِلَى حَيْثُ كَانَتْ تَقُومُ وَرَاءَ الْفَنَاءِ شَجَرَاتٍ مِنَ التُّوتِ فَأَكَلَ مِنْ ثَوْتِهَا ثَمَرَاتٍ لَدِيدَةً. (Husayn, str. 19.)

... da je više puta odlazio iza kanala, tamo gdje rastu dudovi, te kako je jeo njihove ukusne plodove. (Duraković, 23.)

... i da je, ne jednom, išao na ono mjesto s druge strane kanala gdje su se nalazila stabla dudova čiji je slatki plod jeo. (Dizdarević, 12.)

I u ovome primjeru imamo značenje porijekla, ali za razliku od prethodnog primjera u kojem se oslakavalo porijeklo po rodu, u ovome je po vrsti. Naime, prijedložnom frazom مِنَ التُّوتِ od duda ukazuje na vrstu شَجَرَاتٍ stabala, izričući porijeklo imenice koju opisuje. Prijedložne fraze s prijedlogom *min* u značenju porijekla i roda u prijevodu na bosanski jezik adekvatno se prevode *besprijedložnim genitivom*, dok se oblik *od + genitiv* smatra arhaičnim.

4.6. GRADIVNI KVALITATIV

Srodno značenju porijekla nailazimo i na gradivno značenje, odnosno značenje kojim se kazuje od čega se nešto sastoji. Gradivno značenje se najbolje oslikava u domeni prostornog značenja elementativa čija je konceptualna metafora SASTAVNI DIO JE POLAZIŠTE⁵² i supstancijala čija je konceptualana metafora SASTOJAK JE POLAZIŠTE⁵³. U tom procesu jedinka se izdava i udaljuje od cjeline i postaje nova forma. Takav proces se predočava kao kretanje od sastavnih dijelova ka cjelini, čime se jasno ostvaruje ablativni koncept.

يَأْخُذُ فِي هَذِهِ الْمَرَّةِ بِسَاطًا، وَفِي هَذِهِ شَأْلًا مِنَ الْكَشْمِيرِ، وَعَلَى هَذَا النَّحْوِ. (Husayn, str. 65.)

... (uzimao bi) nekad tepih, nekad kašmirski šal ili nešto slično. (Duraković, str. 68.)

... jedanput je to bio tepih, drugi put kašmirski šal ili nešto slično tome. (Dizdarević, str. 47.)

Ishodišni koncept je u ovom primjeru ostvaren u svom najočitijem obliku, budući da se prijedložnom frazom sa prijedlogom *min*, مِنَ الْكَشْمِيرِ od kašmira, ističe porijeklo fizičkog sastava

⁵² Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 61.

⁵³ Ibid, str. 84.

imenice *šal* شَالًا čiji je modifikator. Takav sastojak koji se razumijeva kao polazište u stvaranju nove forme, postaje neodvojivi njen dio, a time se prezentuje značenje supstancijala.

Adekvatan prijevod podvučene fraze bi bio *šal od kašmira*, i ne bi se moglo reći *kašmirski šal* kako su upotrijebili prevodioci, jer bi se u tom slučaju mislilo na šal iz Kašmira, što predstavlja vlastitu imenicu, odnosno geografsko područje, a to jasno nije slučaj jer se toponim Kašmir u arapskom jeziku piše isključivo bez određenog člana, što u našem slučaju pokazuje da se ipak radi o kašmiru kao vrsti materijala.

4.7. KAUZATIV

Uzročno značenje prijedloga *min* jedno je od njegovih primarnih značenja, a u arapskoj literaturi se navodi pod nazivom *al-ta' l'il*.⁵⁴ Uzročne relacije jesu među najfrekventnijim u jeziku, te spadaju u primarne jezičke kategorije. Predmetom su istraživanja od najranijih spoznaja jezika i njegove analize i upotrebe, te tako već kod Aristotela pronalazimo „klasifikaciju uzroka na: materijalni, pokretački, formalni i uzrok svrhe“.⁵⁵ Najfrekventniji iskaz uzročnih relacija jeste upravo onaj koji je predmetom ovog rada, a to je ablativni scenarij. Naime, kako razumjevamo iz izvanjezičke percepcije da uzrok prethodi posljedici, takav proces se jednostavno može preslikati u prostornu domenu u kojoj uzrok percipiramo kao početnu tačku kretanja. Konceptualna metafora je UZROK JE POLAZIŠTE.⁵⁶ Riječ koja slijedi poslije prijedloga *min* može biti konkretni ili apstraktni predmet, okolnosti, stanja, i dr. čime se ukazuje na ishodište, odnosno uzrok nekoga dešavanja.

Uzročna značenja koja su izražena prijedložnom frazom s prijedlogom *min* najčešće se javljaju u vidu uzroka razloga „koji se temelji na kakvim činjenicama, tj. na stanjima ili okolnostima koji

⁵⁴ O uzročnom značenju prijedloga *min* vidjeti: Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 554.; Ron Buckley, Maḥmūd 'Abd al-Nabī Sa'ad, *Ḥurūf al-ma'anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi'atu Banha, Miṣr, 2001., str. 263.; Elsaid Badawi, Michael G. Carter, Adrian Gully, *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004., str. 197.

⁵⁵ Vidjeti Miloš Kovačević, *Uzročno semantičko polje*, Svjetlost, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo, 1988., str. 16.

⁵⁶ Vidjeti Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 65.

'najavljaju' ili pomažu pojavu bilo uzroka izazivača bilo uzroka motiva,⁵⁷ ali ga pronalazimo i u drugim vidovima uzroka, kao što ćemo vidjeti iz primjera koji slijede.

وَقَدْ كَانَ مُسْتَحْدِيًا فِي نَفْسِهِ مِنْ اضْطِرَابِ خَطَاةٍ وَعَجْزِهِ مِنْ أَنْ يَلَائِمَ بَيْنَ مَشِيئَتِهِ الصَّالَّةِ الْحَائِرَةِ الْهَادِيَةِ وَمَشِيئَةِ صَاحِبِهِ الْمَهْتَدِيَةِ

العازمة العنيفة. (Husayn, str. 109.)

Osjećao se poniženim zbog nesigurna koraka, nesposobnim da taj kolebljivi hod uskladi s odlučnim i čvrstim korakom svoga pratioca. (Duraković, str. 112.)

Stidio se u sebi zbog kolebljivog koraka i nemoći da uskladi svoj teturajući, zbunjeni, polagani hod sa sigurnim, pravim i snažnim hodom svoga pratioca. (Dizdarević, str. 85.)

Radnja izražena glagolom *biti* i participom aktivnim *ponižen* motivira upotrebu uzročnog modifikatora, koji je u ovom primjeru izražen dvjema prijedložnim frazama s prijedlogom *min* kao njihovim upravnim članom. Ovim se prijedložnim frazama oslikava ablativni scenarij u kojem se navodi uzrok ... *مِنْ اضْطِرَابِ خَطَاةٍ وَعَجْزِهِ مِنْ أَنْ...* *nesiguran korak/nemogućnost...* kao ishodišna tačku, odnosno razlog aktiviranja posljedice koja iz njega proističe, a koja se izriče radnjom *biti ponižen*. Takav proces jasno ukazuje kako je primarno ishodišno značenje prijedloga *min* u potpunosti kompatibilno i reprezentativno uzročnom značenju.

وَكَذَلِكَ عَادَ الْفَتَى إِلَى يَأْسِهِ مِنَ الْأَزْهَرِ. (Husayn, str. 196.)

Tako se mladić vrati svome razočarenju u al-Azhar. (Duraković, str. 212.)

Tako se mladić vrati svome razočarenju u Azhar. (Dizdarević, str. 173.)

U ovome primjeru glagol *razočarati se* zahtijeva dopunu u vidu uzroka-razloga, a budući da se u arapskom jeziku takav uzrok uvodi prijedlogom *min* onda je razumljiva njegova upotreba u ovoj prijedložnoj frazi koja služi kao komplement glagolu. Uočavamo bitnu razliku u odnosu na bosanski jezik, u kojemu se glagoli psihičkih stanja i osjećaja komplementiraju prijedložnim frazama sa kontrarnim ekspanzivnim prijedlozima, kojima se ta stanja i osjećaji usmjeravaju na ono što ih je uzrokovalo. Upotrebom prijedloga *min*, čije je značenje ishodišno, ali ne i povratno usmjereno, izriče se isključivo uzrok-razlog glagolima psihičkih stanja i osjećaja.

⁵⁷ Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001., str. 23.

Uzročna značenja, bilo da predstavljaju razlog ili motiv, u arapskom se jeziku dodatno intenziviraju imenicom u značenju *uzrok, razlog, svrha*, koja sa prijedlogom *min* ispred i imenom iza sebe čini prijedložnu frazu sa značenjem uzroka, kao u primjerima:

(Ḥusayn, str. 81.) وَعَرَفَ مُنْذُ ذَلِكَ أَنَّ تِلْكَ الْأَلَامَ الَّتِي كَانَ يَشْفَى بِهَا وَيَكْرَهُ مِنْ أَجْلِهَا الْحَيَاةَ لَمْ تَكُنْ شَيْئًا

... takav da je shvatio kako su dosadašnji jadi zbog kojih je patio i zbog kojih je život omrznuo ništa prema tome. (Duraković, str. 83.)

... i od tad spoznao da su dosadašnje nevolje na koje se tužio i zbog kojih je mrzio i sam život bile beznačajne... (Dizdarević, str. 59.)

U navedenom primjeru prijedložna fraza koja se sastoji od prijedloga *min* nakon koje slijedi imenica u značenju *razlog*, te spojena lična zamjenica *njih* dolazi u funkciji modifikatora uzroka glagola *zamrziti*. Ovim se modifikatorom izriče razlog ili porijeklo, odnosno ishodište pojavi takve radnje. Prijedlogom *min* se, dakle, uvodi ablativni scenarij kao logičan scenarij u vanjezičkoj percepciji procesu kojim se navodi razlog neke radnje.

4.8. KOMPARATIV

Značenje komparacije se prezentuje u poređenju po nejednakosti. U tom procesu se jednoj strani pripisuje veća vrijednost po istoj osobini u odnosu na drugu stranu. Ta vrijednost se utvrđuje poređenjem prema stupnju u kojem određeno svojstvo posjeduje druga strana, a koja se u rečenici pojavljuje u obliku prijedložne fraze koja za svoj upravni član ima prijedlog *min*. Sam proces poređenja vrijednosti bi u prostornom scenariju izgledao kao udaljavanje od ishodišta, budući da se strana koja se poredi na izvjestan način izdvaja, odnosno udaljava, od strane sa kojom se poredi. Konceptualna je metafora POREĐENJE JE UDALJAVANJE⁵⁸. U literaturi na arapskom jeziku se ovo značenje naziva *al-tafdīl*.⁵⁹

⁵⁸ Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 66.

⁵⁹ Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953. str. 555.; Maḥmūd ‘Abd al-Nabī Sa‘ad, *Ḥurūf al-ma‘anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi‘atu Banha, Miṣr, 2001., str. 264.; Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005., str. 379.

وَلَمْ يَكُنِ الْعَرِيفُ أَقْلًا عَرَابَةً مِنْ سَيِّدِنَا. (Husayn, str. 39.)

... koji ne bijaše manje čudan od efendije. (Duraković, str. 42.)

A pomoćnik je bio isto toliko neobičan koliko i hodža. (Dizdarević, str. 25.)

U ovom primjeru imenica سَيِّدِنَا *naš gospodin*⁶⁰ jeste strana s kojom se poredi i predstavlja konceptualno ishodište strani koja se poredi الْعَرِيفُ *pomoćnik*, budući da se vrijednost njegovog svojstava أَقْلًا عَرَابَةً *manje čudan* utvrđuje polazeći od vrijednosti koju posjeduje njegov korelat. U tom odnosu prijedlog *min*, koji zajedno sa korelatom čini prijedložnu frazu, uvodi značenje komparacije, odnosno samog ishodišta procesu poređenja.

Prijedlog *min* u značenju komparativa se u bosanski jezik adekvatno prevodi prijedlogom *od* uz imenicu u genitivu.

4.9. SUPROTSTAVLJENOST

Suprotstavljenost u vanjezičkoj percepciji aktivira stajanje dva objekta jedan nasuprot drugome. U toj domeni jedna strana je aktivni član interakcije, koja se po ulozi izjednačuje s prvom suparničkom stranom. Konceptualne metafore u domeni suprotstavljanja su SUPROTSTAVLJANJE JE STAJANJE LICEM JEDAN PREMA DRUGOME i SUPROTSTAVLJANJE JE USMJERAVANJE NA NEKOGA/NEŠTO.⁶¹ Ovakve relacije u prostoru jasno ukazuju na postojanje izvorišta, odnosno poredbenog korelata s kojim se fokusirani objekat izjednačuje. Poređenje, kako smo vidjeli u prethodnom značenju, implicira proces udaljavanja, odnosno kretanja od određene tačke, a to nadalje aktivira upotrebu prijedloga *min* kojim bi se ostvario takav ablativni scenarij. U literaturi se ovo značenje prijedloga *min* pronalazi pod nazivom *al-faṣl*.⁶²

⁶⁰ Riječ *sayyid* (*gospodin*) se u arapskom jeziku koristi za izražavanje izrazitog poštovanja osobe, te su stoga prijevodni ekvivalenti (*hodža* i *efendija*) adekvatni u prijevodu na bosanski jezik u ovome kontekstu.

⁶¹ Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 69.

⁶² Maḥmūd ‘Abd al-Nabī Sa‘ad, *Hurūf al-ma‘anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi‘atu Banha, Miṣr, 2001., str. 265.; Šaćir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 555.

(al-Baqara, 220.) ... وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ...

...a Allah umije razlikovati pokvarenjaka od dobročinitelja...

U ovome primjeru se oslikava koncept suprotstavljanja dva objekta الْمُفْسِدَ pokvarenjak/ الْمُصْلِحَ dobročinitelj. Glagolom يَعْلَمُ znati/poznavati/razaznati uvodi se fokusirani objekat الْمُفْسِدَ pokvarenjak, dok se prijedložnom frazom s prijedlogom *min* usmjeravanja na korelat koji se uzima za izvorište po kojem se poredi, odnosno kojemu se suprotstavlja.

U bosanskom jeziku se suprotstavjanje, također, ostavljuje posredstvom ishodišnog prijedloga *od*, kako je prevodilac u ovome primjeru i upotrijebio, ali se sam koncept sučeljavanja češće javlja s prijedlogom *spram*, pa bi se veoma jednostavno i naš primjer mogao prevesti koristeći upravo taj prijedlog, te bi konačan prijevod mogao glasiti: ... a Allah prepoznaje pokvarenjaka spram dobročinitelja...

4.10. ZAMJENJIVANJE

Značenje zamjenjivanja se u literaturi pronalazi pod nazivom *al-badal*.⁶³ Zamjenjivanje u vanjezičkoj percepciji podrazumjeva relaciju u kojoj jedan objekat zauzima prostor drugome “čime objekat lokalizacije dolazi 'na mjesto' lokalizatora preuzimajući sve funkcije koje lokalizator ima zbog relacije s prostorom na kojem se nalazi, ali ostajući i dalje fokusirani učesnik označenoga scenarija.”⁶⁴ Značenje zamjene (...) proizišlo je iz usporedbe dvaju predmeta koji se međusobno suprotstavljaju⁶⁵, a kako smo vidjeli i kod značenja suprotstavljanja osnova je takvog procesa poređenje.

⁶³ Maḥmūd 'Abd al-Nabī Sa'ad, *Ḥurūf al-ma'anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi'atu Banha, Miṣr, 2001., str. 263.; Bin Al-Šayḥ Hayah, *Ḥurūf al-ġarr bayna al-ma'anī wa al-wazāif*, Ġāmi'a Abi Bakr al-Balqaid, Talasmān, al-Ġazāir, 2016., str. 100.; Ša'ir Sikirić, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 554.

⁶⁴ Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 85.

⁶⁵ Jasna Vince, „Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku“, *SLOVO*, sv. 60, Zagreb 2010., str. 793.

أَرْضِيئُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ. (Tawba, 38.)

Zar vam je draži život na ovome svijetu od onoga svijeta?

Fokusirani objekat u datom primjeru jeste komplement galgola رَضِيَ *biti zadovoljan*, koji zahtjeva dopunu u vidu instrumentala, a koji su u arapskom jeziku postiže prijedlogom بِ, kako i stoji u ovome primjeru بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا *ovim svijetom*. Poredbeni korelat fokusiranom objektu pronalazimo u prijedložnoj frazi مِنَ الْآخِرَةِ *umjesto drugim svijetom*. Kako korelat s kojim se poredi razumjevamo kao izvorište/ishodište procesa poređenja onda se jasno prezentuje ablativni scenarij koji se i u ovom slučaju postiže prijedlogom *min*. Zaključujemo da se prijedlog *min* u značenju zamjene adekvatno prevodi prijedlogom zamjene *umjesto* u bosanski jezik, kako je prevodilac i upotrijebio.

4.11. TEMATIV

Značenje temativa se ostvaruje u onim prijedložnim frazama koje otpočinju prijedlogom *min*, nakon kojeg slijedi apstraktni predmet kojim se izriče tema. Konceptualna metafora u ovome značenju je TEMA JE PROSTOR. Temu percipiramo kao prostor u čijem scenariju se odvija intralokalizacija, najčešće ablativnog tipa,⁶⁶ u kojima se očituje upotreba prijedloga *min* u arapskom jeziku.

لَأَنَّهُ لَا يَعْرِفُهَا وَلَا يَعْرِفُ مِمَّا اشْتَمَلَتْهُ مِنَ الْأَثَابِ وَالْمَتَاعِ. (Husayn, str. 109.)

... jer nije poznavao sobu, niti je znao kakvih stvari i namještaja ima u njoj... (Duraković, str. 112.)

Jer on tu sobu, u stvari, nije ni poznavao, nije poznavao pokućstvo koje se nalazilo u njoj... (Dizdarević, str. 84.)

U navedenom primjeru, prijedložna je fraza ... مِمَّا اشْتَمَلَتْهُ... *ono što se nalazilo...* u funkciji komplementa glagolu يَعْرِفُ *poznavati*. Budući da se ovom prijedložnom frazom govori o

⁶⁶ Vidjeti Ismail Palić, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016., str. 85.

apstraktnom predmetu koji pokreće radnju, odnosno o temi radnje, ovu upotrebu prijedloga *min* razumijevamo kao temativ.

Na bosanski jezik, prijedlog *min* se u značenju temativa adekvatno prevodi temativnim prijedlogom *o* ili besprijedložnim akuzativom.

4.12. FONSIIV

Značenje fonsiva, odnosno izvorišta je jedno od najjasnijih značenja prijedloga *min*, budući da se u njegovoj osnovi oslikava ishodišni scenarij koji je upravo dominantni sem ovoga prijedloga. „Konceptualna domena izvora (...) je povezana s domenom prostora (...) preko (...) lokala ablativa. (...) Ovdje je, dakle, riječ o metaforičkom izvoru koji se veže za genitivni referent kao predmet u pozadini i njegov izravni odnos s drugim predmetom u prvome planu, a taj se odnos poima kao rezultat udaljavanja drugoga predmeta (fokusiranoga) od prvoga (defokusiranoga).“⁶⁷

Prijedlog *min* se u značenju izvorišta javlja uz imena koja označavaju živa bića u svojstvu izvora u odnosu na prvo ime ili radnju kojemu je ta prijedložna fraza modifikator ili komplement.

وَكَانَ الصَّبِيُّ قَدْ سَمِعَ مِنَ الشُّيُوخِ أَنَّ الصَّلَاةَ وَالصَّوْمَ فَرَضَ عَلَى الْإِنْسَانِ. (Husayn, str. 89.)

... a dječak je čuo od šejhova da su post i namaz farz čim čovjek napuni petnaest godina. (Duraković, str. 91.)

... a dječak je od starijih čuo da su molitva i post obavezni za svakog čovjeka od petnaeste godine. (Dizdarević, str. 67.)

U navedenom primjeru, prijedložna fraza *مِنَ الشُّيُوخِ* *od šejhova* dolazi u svojstvu komplementa glagolu *سَمِعَ* *čuti*, i ukazuje na jasan odnos između radnje i objekta kao njenog izvorišta, a koje se uvodi upotrebom prijedloga *min*. Takav proces u metaforičom smislu percipiramo kao kretanje onoga što se *čulo* sa izvora kao njegove polazne tačke. Prijedlog *min* u značenju izvorišta na bosanski jezik se adekvatno prevodi prijedlozima *od* i *kod*.

⁶⁷ Ibid, str. 62.

4.13. AGENTIV

Značenje agentiva koje se postiže prijedlogom *min* oslikava se u ablativno prostornom scenariju, odnosno kretanju od izvorišta ili vršioca ili inicijatora radnje. Takvo metaforičko odmicanje se percipira kao iniciranje radnje od strane njenog vršioca. Konceptualna metafora u ovome značenju jeste AGENS JE ONO OD ČEGA SE ODMIČE.⁶⁸

(Husayn, str. 113.) لَأَنَّ الطُّلَّابَ قَدْ أَقْبَلُوا يَنْتَظِرُونَ دَرَسَ الْفَقْهِ مِنْ شَيْخٍ غَيْرِ هَذَا الشَّيْخِ، أَوْ مِنَ الشَّيْخِ نَفْسِهِ.

... jer su studenti očekivali čas fikha i drugog profesora, ili drugi čas toga istog. (Duraković, str. 117.)

... jer su već bili stigli studenti koji čekaju predavanje o islamskom pravu drugog profesora ili ovog istog. (Dizdarević, 89.)

U datome primjeru prijedložnim se frazama مِنْ الشَّيْخِ نَفْسِهِ / مِنْ شَيْخٍ غَيْرِ هَذَا الشَّيْخِ od nekog drugog profesora/od ovog istog profesora izriče modifikator objekta izraženog genitivnom vezom دَرَسَ الْفَقْهُ čas fikha. Modifikator u ovome slučaju izriče vršioca radnje, budući da se njime ukazuje na pokretača odnosno vršioca procesa časa fikha. Dakle, upotrebom prijedloga *min* se ukazuje na relaciju agensa na kojemu se zasniva i od kojeg počinje proces ili radnja. U prijevodu na bosanski jezik adekvatno bi bilo upotrijebiti i prijedlog *kod*, *od*, *od strane*, i sl., kako bismo u potpunosti odredili agentivni scenarij koji se ostvaruje prijedlogom *min*.

4.14. ZNAČENJE IZVORA

Značenje izvora, koje pokazuje smjer iz kojeg objekat potječe, lahko je uočljivo značenje prijedloga *min*, budući da prezentuje ablativni koncept kretanja. Prijedložna fraza u značenju izvora će nakon prijedloga *min* sadržavati izraz kojim se ukazuje odakle/iz kojeg smjera se kreće određeni proces ili stanje ili radnja. U literaturi se ovo značenje prijedloga *min* veoma često, ali

⁶⁸ Ibid, str. 58.

sasvim površno, svrstava pod „značenje prijedloga ‘an“;⁶⁹ ukazujući na značenjski potencijal izvorišta koji je u dominantnom semu ovoga prijedloga.

لَمْ يَسْمَعْ الصَّبِيُّ مِنْ قِبَلِهَا صَوْتًا أَوْ حَرَكَةً. (Husayn, str. 148.)

Mladić nije čuo iz nje nikakav glas ni pokret. (Duraković, str. 153.)

... s te strane dječak nije čuo ni zvuk ni pokret. (Dizdarević, str. 120.)

U ovome primjeru prijedložna fraza مِنْ قِبَلِهَا iz njenog pravca jeste modifikator glagola u negaciji لَمْ يَسْمَعْ nije čuo. Ovim se modifikatorom ukazuje na potjecanje, odnosno dolazak glasa ili pokreta iz određenog pravca. Takvo kretanje jeste upravo ablativni scenarij koji je u dominantnom semu prijedloga *min*. U prijevodu na bosanski jezik prijedlog *min* će se u značenju izvora adekvatno prevoditi ishodišnim prijedlozima *iz/ sa/ od*, kako su prevodioci i upotrijebili.

4.15. ADLATIV

Značenje adlativa se u arapskom jeziku postiže i upotrebom prijedloga *min* u prijedložnoj frazi sa apstraktnom imenicom, kojom se iskazuje adlativno značenje, odnosno smjer kretanja radnje ka određenom lokalitetu u cilju *dospijevanja, dolazanja, smještanja* na tu poziciju. U literaturi se ovo značenje dosta površno spominje pod 'značenjem prijedloga ‘alā⁷⁰, ističući smjer kretanja u direktivnom pravcu koje pronalazimo u sekundarnom značenju ovoga prijedloga.

وَقَدْ وَقَعَ هَذَا الْأِسْمُ الْأَجْنَبِيُّ مِنْ نَفْسِ الصَّبِيِّ مَوْقِعًا غَرِيبًا.

To strano ime neobično je zvučalo mladiću. (Duraković, str. 213.)

To tuđe ime izazvalo je čudan utisak u dječakovoju duši... (Dizdarević, str. 173.)

⁶⁹ Maḥmūd ‘Abd al-Nabī Sa‘ad, *Ḥurūf al-ma‘anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi‘atu Banha, Miṣr, 2001., str. 264.; Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 46.

⁷⁰ Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 46.

U ovom primjeru prijedložna fraza مِنْ نَفْسِ الصَّبِيِّ *na dušu dječaka* dolazi kao adverbijalna dopuna glagolu وَقَعَ *ostaviti, leći, utjecati*, a koji aktivira komplement u vidu adlativnog lokala.

Primjećujemo da i u ovome značenju u osnovi stoji koncept suprotstavljenosti, budući da se adlativni lokal percipira kao objekat u odnosu na kojeg se radnja odvija. Stoga se i u ovome značenju, očituje ablativni koncept prijedloga *min*.

Budući da se značenje adlativa u bosanskom jeziku isključivo predstavlja direktivnim dolaznim prijedlozima, u prijevodu će se adekvatno koristiti prijedlozi: *na/u*, kako su prevodioci i upotrijebili.

5. SPECIFIČNA UPOTREBA PRIJEDLOGA *MIN*

Pored dimenzionalnih i nedimenzionalnih značenja prijedloga *min*, prepoznamo i nekoliko njegovih specifičnih značenja. Ova se značenja u arapskim gramatikama, kao i ostaloj literaturi u kojoj se tretira pitanje prijedloga u arapskom jeziku, svrstavaju pod redundantno značenje,⁷¹ baš kao što smo vidjeli i kroz analizu kombinacije prijedloga *min* sa sekundarnim prijedlozima i drugim vrstama riječi. Ipak, u nastavku ćemo uvidjeti kako je upotreba prijedloga *min* u ovim kontekstima motivirana njegovim dominantim semom ishodišta kretanja.

5.1. INTENZIVIRANJE NEODREĐENOSTI⁷²

U cilju intenziviranja neodređenosti imenice pronalazimo njene modifikatore u obliku prijedložne fraze s prijedlogom *min* na upravnom mjestu. Takvu upotrebu pronalazimo u konstrukcijama koje počinju neodređenom imenicom, nakon koje slijedi prijedlog *min* u prijedložnoj frazi sa određenom istom imenicom u pluralu.

(Husayn, str. 30.) *وَيَمْشِي صَاحِبُنَا مِنْ وَرَائِهِ يُقُودُهُ يَتِيمٌ مِنْ أَيْتَامِ الْقَرْيَةِ.*

... a dječaka je vodio jedan seoski jetim. (Duraković, 33.)

... i iza njega dječak, koga je vodio jedan siromašak iz sela. (Dizdarević, str. 19.)

U ovom primjeru prijedložna fraza *مِنْ أَيْتَامِ الْقَرْيَةِ* od seoskih jetima dolazi u funkciji modifikatora imenice *يَتِيمٌ jetim*. Budući da se konkretna neodređena imenice u jednini u značenju *neki/jedan jetim*, izdvaja iz skupine kojoj pripada po istim karakteristikama *أَيْتَامٌ jetimi*, uočavamo da se radi o patitivnom značenju koje se postiže upotrebom prijedloga *min*. Međutim, kako se upravna imenica *jetim* modificira ponavljanjem iste te imenice u množini, čiji bi doslovan prijevod glasio *jetim od jetima*, uočavamo da se takvim procesom upravo intenzivira njegova neodređenost,

⁷¹ Mustafa Jahić, *Arapska gramatika u djelu al-Fawā'id al-abdiyya Mustafe Ejubovića*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2007., str. 585.-586.; Mustafa Al-Ġalāyīnī, *Ġāmi'ū al-durūs al-'arabiyya*, al-Maktaba al-'ašriyya, Bayrūt, 1996., str. 172.; Maḥmūd Ḥusnī Muġālasa, *Al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997., str. 561.

⁷² Amra Mulović, *Arapska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 45.; Mustafa Al-Ġalāyīnī, *Ġāmi'ū al-durūs al-'arabiyya*, Mawsū'a fī ṭalāṭa 'aġzā', al-Maktaba al-'ašriyya, Bayrūt, 1996., str. 172.; Maḥmūd Ḥusnī Muġālasa, *Al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997., str. 561.

odnosno isključiva pripadnost istoj naglašavajućoj karakteristici, pripadnosti skupini *jetima*. U prijevodu je neophodno naglasiti tu neodređenost upotrebom broja *jedan* ili neodređene zamjenice *neki* s ishodišnim prijedlogom *iz/od*.

Pored konkretnih imenica u ovim konstrukcijama, kojih je bio veliki broj u našem korpusu, pronalazimo i apstraktne imenice, kao u primjeru:

أَوْ حِينَ يُرِيدُ أَنْ يَتَرْضَاهُ لِأَمْرِ مِنَ الْأُمُورِ. (Husayn, str. 32.)

Ili kada bi ga htio udobrovoljiti zbog nečega. (Duraković, 34.)

Ili kad bi htio da ga udobrovolji radi neke usluge. (Dizdarević, 20.)

5.2. INTENZIVIRANJE NEGACIJE⁷³

U cilju intenziviranja negacije rečenice ili konstrukcije pronalazimo upotrebu prijedloga *min* u poziciji između partikule za negaciju i onog što se negira. Kako inače partikula za negaciju dolazi direktno pred ono što se negira, te tako afirmativnu rečenicu ili konstrukciju pretvara u negativnu, zaključujemo da je značenje prijedloga *min* u međupoziciji u svrhu intenziviranja te negacije. Uvidjet ćemo da ovo značenje počiva na partitivnom značenju budući da se ostvaruje kroz koncept izdvajanja iz cjeline. Ipak, njime se ne postiže tipično partitivno značenje s naglašenim izdvajanjem, za razliku od prethodnog značenja, nego se u ovom značenju intenzivira negacija.

وَلَيْسَ مِنْ شَكِّ فِي أَنَّهُ حَفِظَ الْقُرْآنَ بَعْدَ ذَلِكَ حِفْظًا جَيِّدًا فِي مُدَّةٍ قَصِيرَةٍ جَدًّا. (Husayn, str. 34.)

Nema sumnje, dječak je poslije toga valjano i za vrlo kratko vrijeme naučio Kur'an napamet. (Duraković, str. 38.)

Van svake je sumnje da je on poslije toga naučio Kur'an napamet, temeljito i u vrlo kratkom roku. (Dizdarević, str. 23.)

Frazeologizirana konstrukcija *لَا شَكَّ فِي* *nema sumnje da...* je u ovome primjeru intenzivirana dodavanjem prijedloga *min* nakon negacije, te bi doslovan prijevod podvučene fraze glasio: *nema*

⁷³ Amra Mulović, *Arapaska gramatička tradicija u Bosni, Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012., str. 45.; Mustafa Al-Galāyīnī, *Ġāmi' u al-durūs al-'arabiyya*, Mawsū'a fī ṭalāṭa 'ağzā', al-Maktaba al-'ašriyya, Bayrūt, 1996., str. 172.; Maḥmūd Ḥusnī Muğālasa, *Al-Naḥw al-Šāfi*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrūt, 1997., str. 560.

ništa od sumnje. I u ovome primjeru, kao i u prethodnom, uočavamo da se radi o partitivnom značenju koje se postiže prijedlogom *min*. Daljom derivacijom ovakve konstrukcije u vanjezičkoj stvarnosti razumijevamo da *ništa od nečega* ukazuje na njegovo apsolutno nepostojanje. Na osnovu spomenutog zaključujemo da je u ovakvim konstrukcijama neophodno u prijevodu naglasiti apsolutnu negaciju upotrebom rječica i priloga za intenzifikaciju negacije, poput *uopće*, *nikako* i dr. Stoga drugi prijevod: *van je svake sumnje* vidimo kao adekvatan, dok u prijevodu: *nema sumnje* nedostaje značenjski potencijal prijedloga *min* koji nosi u ovome slučaju.

U arapskom jeziku, ovakve konstrukcije su veoma frekventne u upotrebi, te smo u našem korpusu pronašli mnoštvo reprezentnih primjera. Negativne forme ovih rečenica obuhvataju sve negativne forme općenito i sva glagolska vremena, pa se tako pored pomenutog primjera u sadašnjem vremenu izraženog negacijom glagola *biti*, pronalazimo i u prošlom, bilo da se radnja negira partikulom za negaciju prošlog vremena ili jusivnom partikulom, kao u narednim primjerima.

وَلَمْ يَكُنْ مِنَ الْيَسِيرِ إِزْسَالُهُ إِلَى الْقَاهِرَةِ. (Husayn, str. 49.)

Nije bilo lahko poslati ga u Kairo. (Duraković, str. 53.)

Nije bilo jednostavno da ga pošalju u Kairo. (Dizdarević, str. 34.)

U ovom primjeru prijedlog *min* je upravni član u prijedložnoj frazi sa pridjevom *lahko*, a prethodi im član za negaciju jusivne forme glagola. Ako bismo u ovoj rečenici izostavili prijedlog *min*, dobili bismo ispravnu rečenicu مَا كَانَ يَسِيرًا, čiji bi prijevod odgovarao prethodno navedenim dvama prijevodima. Međutim, autor je dodavanjem ovog prijedloga, jasno želio intenzivirati nepostojanje lahkoće odnosno naglasiti da *nema ništa lahko* u toj radnji. Stoga smatramo da bi adekvatan prijevod ove rečenice glasio: *nimalo nije bilo lahko* ili *uopće nije bilo lahko*.

U cilju prenošenja ovoga značenja prijedloga *min* na bosanski jezik adekvatno bi bilo upotrijebiti priloge za intenzifikaciju poput: *nikako*, *nimalo*, *uopće* i sl.

5.3. UVODNI REČENIČNI IZRAZI⁷⁴

Prijedlog *min* se veoma frekventno javlja dijelom uvodnih rečeničnih izraza, koji otpočinju prijedlogom *min* nakon kojeg slijedi pridjevni izraz u značenju uvodne napomene za ono što slijedi. Značenjski potencijal prijedloga *min* u ovim izrazima dolazi do izražaja kroz koncept partitiva, odnosno izdvajanja iz *općeg pridjevskog izraza*, ukazujući na *nekolicinu izdvojenog*.

(Ḥusayn, str. 40.) *وَمِنْ غَرِيبِ الْأَمْرِ أَنَّ الرَّجُلَيْنِ كَانَا صَادِقَيْنِ مُصِيبَيْنِ.*

Najčudnije bijaše što su obojica bili, zapravo, oštećeni. (Duraković, str. 43.)

Najčudnije je što su oba čovjeka bila iskrena i u pravu. (Dizdarević, str. 26.)

U navedenom primjeru prijedložna fraza pored prijedloga *min* sadrži pridjevski izraz u formi genitivne veze čiji bi doslovan prijevod bio: *čudna stvar/čudno*, te sa prijedlogom *min*: *od onoga što je čudno/ono što je čudno/a što je čudno*. Jasno uviđamo da se radi o konceptu izdvajanja, naglašavajući nekolicinu onoga to se izdvaja kao i značenjski potencijal cjeline. Na osnovu toga zaključujemo da prijedlog *min* u okviru prijedložne fraze u funkciji imenskog predikata na početku rečenice ostvaruje upravo partitivno značenje.

Na bosanski jezik se ovakve konstrukcije adekvatno prevode naglašavajući neodređenost određenog pridjevskog izraza. Međutim, kako je to neuobičajeno u bosanskom, uglavnom će se prevoditi samim pridjevskim izrazom, kao u našem primjeru: *čudno je*. Prevodioci su upotrijebili superlativnu formu pridjeva *čudno*, što ne odgovara pomenutom izrazu, a niti značenjskom potencijalu prijedloga *min* u njemu.

U tom kontekstu pronalazimo brojne frekventne frazeologizme poput: مِنْ بَابِ الْمَصَافَةِ *iznenada* (doslovno: *od onog što je zadesilo*), مِنْ فَضْلِكُمْ *molim vas/izvolite* [izraz učtivosti] (doslovno: *iz vaše dobrote*), وَمِمَّا هُوَ جَدِيرٌ بِالذِّكْرِ أَنْ *ono što se treba spomenuti* (doslovno: *od onoga što treba spomenuti*) وَمِمَّا يُؤَسَفُ لَهُ أَنْ *za žaljenje je to što* (doslovno: *od onoga što je za žaljenje*)⁷⁵, u kojima

⁷⁴ Vidjeti Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, 2004., str. 379.

⁷⁵ Primjeri preuzeti iz: Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997., str. 1435.

se jasno očituje koncept izdvajanja, te zaključujemo kako je upotreba prijedloga *min* i u ovim primjerima motivirana njegovim primarnim ishodišnim značenjem.

5.4. IZRAZI ČUĐENJA⁷⁶

Izrazi čuđenja u arapskom jeziku počinju ustaljenim izrazom *o(j)* يَا لَهَا/أَلْهُ، nakon kojeg slijedi prijedložna fraza s prijedlogom *min*. Ime koje se uvodi prijedložnom frazom jeste neodređena imenica kojom se izriče čuđenje. Prijedlog *min* i u ovoj funkciji izriče intenziviranu neodređenost.

يَا لَهَا مِنْ سَاعَةٍ مُنْكَرَةٍ، هَذِهِ السَّاعَةُ الثَّلَاثَةُ مِنَ الْخَمِيْسِ ٢١ أُغْشِطَسَ سَنَةَ ١٩٠٢ ! (Husayn, str. 87.)

Crni li je taj treći sahat u četvrtak, 21. avgusta 1902. (Duraković, str. 89.)

O, nesretni času, treći satu 21. avgusta 1902! (Dizdarević, str. 65.)

Adekvatan prijevod ovih izraza na bosanski jezik jeste uvodnim usklikom za čuđenje s imenicom u besprijedložnom genitivu, poput: *oj, časa li tegobnog...*, ili prijevoda koje su prevodioci upotrijabili.

5.5. PRIJEDLOG *MIN* U PRIJEDLOŽNIM FRAZAMA U FUNKCIJI INDIREKTOG OBJEKTA

Prijedlog *min*, kako smo već uvidjeli kroz analizu njegovih značenja, dolazi uz glagole čija su značenja prototipno vezana za odvajanje, razdvajanje, otpočinjanje, pokretanje, uzroke, stanja, suprotstavljanje, poređenje i dr. U svim tim upotrebama, prijedlogom *min* će se očitovati ablativni koncept koji je motiviran ovim glagolima. Međutim, u prijedložnim frazama u funkciji indirektnog objekta prijedlog *min* nema značenje.

وَلَكِنَّهُ كَانَ يَحْشَى كَثِيرًا مِنَ الْأَهْوَالِ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَى هَذِهِ السَّمَكَةِ الْمُبَارَكَةِ. (Husayn, str. 18.)

Međutim, silno se plašio onoga što bi se zbivalo prije nego to dospije do mubereć-ribe. (Duraković, str. 22.)

⁷⁶ Vidjeti Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, 2004., str. 379.

No, u isti mah, hvatao ga je strah od strahota koje ga čekaju prije nego to stigne do ove blagoslovljene ribe. (Dizdarević, str. 11.)

5.6. TVORBA SLOŽENIH VEZNIKA I PRILOGA⁷⁷

U poglavlju o prostornim i vremenskim značenjima prijedloga *min* analizrali smo značenja koja ovaj prijedlog ostvaruje u kombinaciji sa sekundarnim prijedlozima. U tim kombinacijama prijedlog *min* utiče, ne samo na značenje, nego i na promjenu posljednjeg vokala određenog prijedloga u genitivnu formu. Ipak, u tvorbi složenih vezničkih izraza i priloga, neki će subordinatori i imenice ostati nepromjenjivi. Njihovom upotrebom se ukazuje na određeni prostor ili vremensku odrednicu, dok će se dodavanjem prijedloga *min* ispred njih značenje pomjeriti u naglašenu ishodišnu domenu te određene pozicije i/ili označiti tu, većinom statičnu poziciju, za početnu tačku u odvijanju radnje.

ثُمَّ عَادَ إِلَى اللَّجْنَةِ فَاسْتَأْنَفَ التَّفْرِيرَ أَوْ الْجَوَارَ مِنْ حَيْثُ قَطَعَ التَّفْرِيرَ أَوْ الْجَوَارَ. (Husayn, str. 139.)

Potom se vraćao pred komisiju i nastavljao tamo gdje je prekinuo odgovor ili dijalog. (Duraković, str. 144.)

... a potom se vraćao i nastavljao odgovor ili raspravu tamo gdje je prekinuo. (Dizdarević, str. 112.)

أَخَذَ عَنْهُ الْعَهْدَ، وَأَخَذَ عَنْهُ أَبُوهُ مِنْ قَبْلُ. (Husayn, str. 63.)

Njemu se zakleo isto kao i njegov otac. (Duraković, str. 65.)

... njemu se zakleo kao i njegov otac prije. (Dizdarević, str. 45.)

كَانَ يَرْفَعُهُمَا مِنَ الْيَمِينِ وَمِنَ الشَّمَالِ وَمِنْ فَوْقَ وَمِنْ تَحْتِ. (Husayn, str. 27.)

... krpio je sandale sa svih strana, odozgo i odozdo. (Duraković, str. 30.)

... već ih je krpio i s desna i lijeva i odozgo i odozdo. (Dizdarević, str. 17.)

⁷⁷ Vidjeti Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, 2004., str. 379.

U navedenim primjerima, uočavamo subordinatore i imenice na koje prijedlog *min* ne vrši rekciju, te stoga ostaju u svom nepromjenjenom obliku. Ipak, dodavanjem prijedloga *min* ispred njih dolazi do pomijeranja u značenju, koje se očituje kako intenziviranjem određene lokacije ili vremenske odrednice tako i njenim određivanjem za početnu tačku u odvijanju radnje ili procesa.

Zaključujemo da se ovi složeni veznički izrazi i prilozi na bosanski jezik adekvatno prevode složenim ishodišnim mjesnim dinamičnim priložima, poput: *otpije*, *otamo* i sl., kao i da su prevodioci u svojim prijevodima adekvatno prenijeli ovo značenje.

6. ZAKLJUČAK

Prijedlog *min* spada u primarne prijedloge. Njegov je semantički spektar izrazito polivalentan, a upotreba frekventna. Kada je riječ o semantičkom spektru prijedloga *min*, uočava se njegova upotreba u dimenzionalnim i nedimenzionalnim značenjima, te u specifičnim kontekstima.

U dimenzionalnim značenjima, prijedlog *min* se smješta na ishodišnu/polaznu tačku u prostoru i vremenu, dok u nedimenzionalnim zauzima poziciju ishodišne/polazne tačke u metaforičkom preslikavanju iz prostorne domene u brojna druga značenja, poput partitivnosti, eksplikativa, svojstva, porijekla, uzroka, suprotstavljenosti, komparacije, temativa, izvora, komparativa, i dr. U svakome od tih značenja do izražaja dolazi ablativni koncept kao dominantni sem prijedloga *min*, te zaključujemo da su njegove upotrebe u frazama motivirane upravo ishodišnim značenjskim potencijalom koji ostvaruje.

Kroz analizu prijedloga *min* u kombinaciji sa sekundarnim mjesnim prijedlozima statičnog značenja, uvidjeli smo da elidiranjem prijedloga *min* rečenica ne bi postizala ni smisao ni dinamičnost u skladu s radnjom uvedenom glagolom, iako se u djelima koja tretiraju ove kombinacije prijedloga najčešće govori o redundantnosti prijedloga *min*. U toj analizi smo uvidjeli neophodnost upotrebe prijedloga *min*, a što je daleko od redundantnosti, budući da se njime postiže dinamičnost radnje, te usklađuje to kretanje sa glagolom koji ga aktivira. Štaviše, primjetna je upotreba dinamičnih ekstralokativnih glagola kojima se uvode ove kombinacije, te u skladu s tim zaključujemo da je upotreba prijedloga *min* dominantnija od same upotrebe sekundarnog mjesnog prijedloga. Da se ne radi o redundantnosti prijedloga *min* ponajviše govori činjenica da bi se u nekim ovim značenjima smisao očuvao elidiranjem sekundarnog prijedloga, ali ne i prijedloga *min*.

Pojedinačna značenja prijedloga *min* klasificiraju se i analiziraju kroz utvrđivanje relacija koje prijedlog ostvaruje kako sa komplementom prijedloga sa kojim čini prijedložnu frazu tako i sa drugim rečeničnim članovima s kojima ostvaruje različite relacije i koji, u suštini, motiviraju njegovu upotrebu. U toj smo analizi uočili da se prijedlog *min* upotrebljava u spektru ablativnog i ekstralokativnog značenja, te zaključujemo da su te dvije domene najčešći konteksti njegovog pojavljivanja.

Analiza je pokazala da je svim značenjima prijedloga *min* zajednički ablativni koncept koji se ponekad ostvaruje jasnim kretanjem od ishodišne/polazne tačke u prostoru ili izvora u

metaforičkom smislu, a ponekad kroz koncept suprotstavljenosti koji se poima kao izvor, odnosno ishodište u odnosu na koji se vrednuje određeni objekat, stanje proces ili radnja, ili se na izvjestan način udaljuje od koncepta za koji se vezuje po porijeklu, svojstvu, jednakosti ili nejednakosti.

U prijevodu na bosanski jezik prijedlog *min* se primarno prevodi ishodišnim prijedlozima *od*, *iz* i *s(a)*, zavisno od toga da li je motiviran objektom koji je polazna tačka (*od kuće*) ili zatvoren prostor (*iz kuće*) ili površina (*sa kuće*), ali i prijedlozima *zbog*, *kod*, *u odnosu na* i drugih, a koji nose značenje uzroka, suprotstavljenosti, temativa i drugih značenja koja smo analizirali. Prijevodni ekvivalenti u bosanskom jeziku su ponekad primarni prijedlozi, a ponekad složeni prijedložni ili priložni izrazi. Također smo uvidjeli i da se prijedlog *min* u nekim značenjima poput svojstva i porijekla adekvatno prevodi besprijedložnim genitivom.

IZVORI

- Husayn, Ṭaha, *al-`Ayyām*, Mu'asasa li al-ta'lim wa al-ṭaqāfa, al-Qāhira, 2013.
- Husein, Taha, *Dani*, s arapskog preveo Esad Duraković, Svjetlost, Sarajevo, 1998.
- Husein, Taha, *Dani*, s arapskog preveo Nijaz Dizdarević, Svjetlost, Sarajevo, 1979.

LITERATURA

1. Abdel Nasser, Manal Mohamed, „The Polysemous Nature of Some Arabic Prepositions“, *International Journal of Linguistics*, Vol. 5, No. 2, str. 66-86, Macrothink Institute, 2013.
2. Abu-Chakra, Faruk, *An essential grammar*, Taylor and Francis e-Library, 2007.
3. Al-Ġalāyīnī, Mustafa, *Ġāmi` al-durūs al-`arabiyya*, Mawsū`a fī ṭalāṭa `aġzā', al-Maktaba al-`aṣriyya, Bayrūt, 1996.
4. Al-Humārī, Mustāfa Aḥmad, „Spatial Prepositions in Modern Standard Arabic“, *Language in India*, Vol. 15., No. 8, 2015.
5. Alispahić, Zehra, „Prijedlozi u arapskom jeziku kao raskrivatelji novih semantičkih potencijala“, *POF*, br.64/2014, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, str. 49-77.
6. Al-Nāgawī, Muḥammad Ṭayyib Fānkā, *Ḥurūf al-ġarr wa aṭaruhā fī al-dilālāt*, Kuliyya al-Da'wa al-Islāmiyya, Tripoli, 2002.
7. `Abbās, Ḥasan, *Ḥurūf al-ma`anī bayna al-`aṣāla wa al-ḥadaṭa*, Ittiḥād kuttāb al-`arabi, Dimašq, 2000.
8. `Al-Rāġihī, `Abduhū, *al-Taṭbīq al-naḥwī*, Dār al-Ma`rifa al-ġāmi`iyya, al-Iskandariyya, 2000.
9. Badawi, Elsaid, Carter, Michael G., Gully, Adrian, *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London and New York, 2004.
10. Bandić, Marija, *Korpusna sintaktičko-semantička analiza genitivnih prijedložno-padežnih izraza*, Sveučilište u Zagrebu, 2019.

11. Beenston, A. F. L., *Written Arabic. An approach to the basic structures*, Cambridge University Press, 1968.
12. Belaj, Branimir, *Jezik, prostor i konceptualizacija. Shematična značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2008.
13. Belaj, Branimir, Tanacković Faletar, Goran, *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knj. 1, Imenska sintagma i sintaksa padeža*, Disput, Zagreb, 2014.
14. Buckley, Ron, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, Librairie du Liban Publishers, 2004.
15. Dera, Abdullah S., *English Spatial Prepositions with Particular Reference to Arabic Speaking Learners*, A Thesis Submitted for The Degree of Doctor of Philosophy in the Department of English Language and Linguistics, The University of Sheffield, 1994.
16. Dizdar, Elma, „Semantički opseg atributa u arapskom jeziku“, *POF*, br. 61/2012, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, str. 9-33.
17. Evans, Vyvyan, „How we conceptualise time: language, meaning and temporal cognition“, *Essays in Arts and Sciences*, XXXIII, No. 2, 2014., pp. 13-44.
18. Grady, Joseph Edward, *Foundations of meaning: primary metaphors and primary scenes*, Graduate division of the University of California, 1997.
19. Ḥasan, 'Abbās, *al-Naḥw al-wāfi*, Dār al-Ma'ārif, Miṣr, al-Ṭab'a al-ṭāliḡa, II dio, 1974.
20. Haverić, Đenita, *Kontrastivna analiza pravih prijedloga u perzijskom i njihovih ekvivalenata u bosanskom jeziku*, Kulturni centar I. R. Iran : Al-Hoda, Sarajevo, 2006.
21. Hayah, Bin Al-Šayḡ, *Ḥurūf al-ḡarr bayna al-ma'anī wa al-wazāif*, Ğāmi'a Abi Bakr al-Balqaid, Talasmān, al-Ğazāir, 2016.
22. Haywood, J. A., Nahmad, H. M., *A new Arabic grammar of the written language*, Lund Humphries, London, 1965.
23. Jahić, Dževad, Halilović, Senahid, Palić, Ismail, *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.

24. Jahić, Mustafa, *Arapska gramatika u djelu al-Fawā'id al-abdiyya Mustafe Ejubovića*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2007.
25. Jan, Hana, M. A. T., *A cognitive linguistics approach to explaining the polysemy of 'alā and fī in modern standard arabic*, Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences of Georgetown University, Washington, DC, 2018.
26. Kovačević, Barbara, Matas Ivanković, Ivana, „Parni prijedlozi“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2007.
27. Kovačević, Miloš, *Uzročno semantičko polje*, Svjetlost, Sarajevo, 1988.
28. *Kur'an sa prijevodom*, preveo Besim Korkut, Ḥādīm al-Ḥaramayn al-Šarīfayn al-Malik Fahd, al-Madīna al-Munawwara, 1991.
29. Lakoff, George, Johanson, Mark, *Metaphors we live by*, The university of Chicago press, London, 2003.
30. Lakoff, George, Johanson, Mark, „Conceptual metaphor in everyday language“, *The journal of philosophy*, Volume 77, No. 8, 1980., pp. 453-486.
31. Levinson, Stephen C., Wilkins, David P., *Grammars of Space*, Cambridge University Press, 2006.
32. Matas Ivanković, Ivana, „Složeni prijedložni spojevi“, *Rasprave*, 42:2, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016.
33. Matas Ivanković, Ivana, *Značenje vremenske ograničenosti prijedloga do i od u hrvatskome i ruskome jeziku*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2008.
34. Matovac, Darko, *Semantika hrvatskih prijedloga*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, 2013.
35. Muftić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997.
36. Muftić, Teufik, *Gramatika arapskoga jezika*, Ljiljan, Sarajevo, 1999.
37. Muğālasa, Maḥmūd Ḥusnī, *al-Naḥw al-Šāfī*, Mu'assasa al-Risāla, Bayrut, 1997.
38. Mulović, Amra, *Arapska gramatička tradicija u Bosni: Šejh Jujo o regensu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012.

39. Palić, Ismail, *Genitiv, prostor i prostorne slike: Leksikon prijedloga*, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2016.
40. Palić, Ismail, *Sintaksa i semantika načina*, Naučna biblioteka „Slovo“, Sarajevo, 2017.
41. Pranjković, Ivo, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001.
42. Pranjković, Ivo, *Gramatička značenja*, Matica hrvatska, Zagreb, 2013.
43. Ricoeur, Paul, *Živa metafora*, s francuskog prevela Nada Vajs, Grafički zavod Hrvatske, OOUR Izdavačka djelatnost, Zagreb, 1981.
44. Ryding, Karin C., *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge University Press, 2005.
45. Sa‘ad, Maḥmūd ‘Abd al-Nabī, *Hurūf al-ma‘anī bayna daqāiq al-naḥw wa laṭāif al-fiqh*, Ġāmi‘a Banha, Miṣr, 2001.
46. Saeed, Sameerah, „The Syntax And Semantics Of Arabic Spatial Ps“, *Newcastle and Northumbria Working Papers in Linguistics*, Newcastle University, 2014., pp. 44-66.
47. Šāliḥ, ‘Abd ‘Alī Ḥusayn, *Al-naḥw al-‘arabī*, Manhaḡ fī al-ta‘allum al-dātī, al-Ṭab‘a al-ṭālīḡa, Dār al-fikr, ‘Ammān, 2009.
48. Sikirić, Šaćir, „Sintaksičke funkcije arapskih prijedloga“, *POF*, Sv. III-IV, Sarajevo, 1953., str. 553 – 574.
49. Socin, Albert, *Arabic Grammar*, sa njemačkog preveo Kennedy D. D., Reuther & Reichard, Berlin, 1895.
50. Vince, Jasna, „Prostorni prijedložni izrazi u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku“, *SLOVO*, sv. 60, Zagreb, 2010., str. 791-826.
51. Wright, William, *A grammar of the Arabic language*, preveo sa njemačkog Caspari, III izdanje, Volume 1, Cambridge University Press, 1898.
52. Wierzbicka, Anna, *Semantics, culture and cognition: universal human concepts in culture specific configurations*, Oxford University Press, New York, 1992.